

සමගත

2022 ඔක්තෝබර් - දෙසැම්බර්
41 වෙනම 10 - 12 කලාපය

2

කටාර් රාජ්‍යයේ සමාජ, ආර්ථික තොරතුරු බිඳක්

3

ශ්‍රී ලංකාවේ ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති, අභියෝග හා මෑත කාලීන ප්‍රවණතා

18

මූල්‍ය ස්ථායීතාව, තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය

ISSN 1391-3697

9 770002 210127

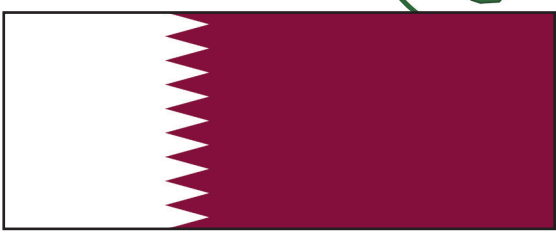
රු. 20/-

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
සන්නිවේදන දෙපාර්තමේන්තුව

කටාර් රාජ්‍යයේ සමාජ, ආර්ථික තොරතුරු බිඳක්...

කටාර් රාජ්‍යයේ ආර්ථික සමෘද්ධිය ව්‍යුත්පන්න වී ඇත්තේ බාහිර තෙල් නිස්සාරණය හා අපනයනය මෙන්ම ස්වාභාවික වායු මගිනි. දෙවන ලෝක යුද්ධයට පෙර එහි විසූ මිනිසුන් ජීවනෝපාය ලෙස මුතු කැඩීම, මසුන් ඇල්ලීම හා ඇතැම් වෙළෙඳාම් වෙත යොමු වුණු අතර එවකට කටාර් රාජ්‍යය ලොව පිහිටි ඉහළම දරිද්‍රතාවෙන් පෙළුණු රටවල් අතරින් එකක් විය. කෙසේ වෙතත්, ලෝක තෙල් මිලෙහි උච්චාවචන පැවතීම නිසා ආදායමේ පහළ යෑමක් සිදු වුව ද, 1970 දශකය වන විට කටාර් ජාතිකයන් ලොව ඉහළම ඒක පුද්ගල ආදායමක් භුක්ති විඳ ඇත.

පොලී රහිත ණය ලබා දෙමින් ධීවර හා කෘෂිකාර්මික අංශ නවීකරණය කිරීමට කටාර් රජය උත්සාහ දරා ඇත. එහෙත් ආහාර නිෂ්පාදනය දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයෙන් සුළු කොටසක් පමණක් නියෝජනය කරයි. එවකට ප්‍රධානතම ආදායම් මූලාශ්‍ර වූ මුතු කැඩීම හා මසුන් ඇල්ලීම මේ වන විට විශාල වශයෙන් පහත වැටී ඇත. ස්වාභාවික වායු බහුල රටක් වන කටාර් රාජ්‍යය එම වායු සම්පත් සංවර්ධනය කිරීම ද සිදු කරයි.

කටාර් රාජ්‍යය කාර්මිකකරණය හරහා තම ආර්ථිකය වෙනස් මගකට ගැනීමට පියවර ගෙන ඇත. 1993 වසරේ දී ආරම්භ කරන ලද කටාර් මහ බැංකුව එරටට බැංකු සේවා සපයමින් ජාතික මුදල් ඒකකය ලෙස කටාර් රියාල් නිකුත් කරයි.

කටාර්හි ශ්‍රම බලකායෙන් විශාල කොටසක් විදේශිකයන් වේ. කතාලා හෙවත් අනුග්‍රාහක ක්‍රමය යටතේ කටාර් රාජ්‍යය මෙම සංක්‍රමණික සේවකයන් දශක ගණනාවක සිට සේවයේ යොදවයි. 2022 ලෝක පාපන්දු කුසලානය සඳහා සුදානම් වන අවස්ථාවේ දී කටාර්හි පවතින සේවක කොන්දේසි පිළිබඳව ජාත්‍යන්තර අවධානයට ලක් විය.

කටාර් රාජ්‍යය පුද්ගල ආදායම මත බදු අය නොකරන අතර විකුණුම් බද්දක් ද අය නොකරයි. එහෙත් විදේශීය සමාගම්වලින් බදු අය කරයි. ■

මූලාශ්‍ර - World Factbook, Encyclopedia Britannica

භූමි ප්‍රමාණය මුළු ප්‍රමාණය වර්ග කි.මී. ගොඩ බිම් ප්‍රමාණය වර්ග කි.මී. අභ්‍යන්තර ජලාශ වර්ග කි.මී.	11,586 11,586 0
ජනගහනය (2022 ඇස්තමේන්තු)	2,508,182
ජනගහන වර්ධන වේගය (2022 ඇස්තමේන්තු)	1.04%
උපත් අනුපාතය (2022 ඇස්තමේන්තු) (ජනගහනය දහසකට)	9.33
මරණ අනුපාතය (2022 ඇස්තමේන්තු) (ජනගහනය දහසකට)	1.42
ප්‍රදරු මරණ අනුපාතය (2022 ඇස්තමේන්තු) (සජීවී උපත් දහසකට)	6.62
උපතේ දී ජීවිත අපේක්ෂාව (අවුරුදු) (2022 ඇස්තමේන්තු)	79.81
දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය (2018 ඇස්තමේන්තු)	ඒක්සත් ජනපද ඩොලර් බිලියන 191.29
මූර්ත දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ වර්ධන වේගය (2017 ඇස්තමේන්තු)	1.6%
ඒක පුද්ගල දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය (2020 ඇස්තමේන්තු)	ඒක්සත් ජනපද ඩොලර් 61,276
දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ ආංශික සංයුතිය (2017 ඇස්තමේන්තු)	
කෘෂිකර්මය	0.2%
කාර්මාන්ත	50.3%
සේවා	49.5%
ශ්‍රම බලකාය (2017 ඇස්තමේන්තු)	මිලියන 1.953
සේවා විද්‍යාත්මක (2017 ඇස්තමේන්තු)	8.9%
කුටුම්භ ආදායමේ හිඟ සංගුණකය (2017 ඇස්තමේන්තු)	41.1
අයවැය අතිරික්තය (+) හෝ හිඟය (-) (2017 ඇස්තමේන්තු) දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස	-5.8%
උද්ධමන අනුපාතය (2019 ඇස්තමේන්තු)	-0.6%
ආනයන (2020 ඇස්තමේන්තු)	ඒක්සත් ජනපද ඩොලර් බිලියන 59.06
ආනයන භාණ්ඩ	ස්වභාවික ගෘස්, බොරතෙල්, පිරිපහදු කළ පෙට්‍රෝලියම්, චිතලින් පොලිමර්, පොහොර (2019)
අපනයන (2020 ඇස්තමේන්තු)	ඒක්සත් ජනපද ඩොලර් බිලියන 70.93
අපනයන භාණ්ඩ	ගුවන් යානා, ගෘස් ටර්බයින, කාර්, ස්වර්ණාභරණ, යකඩ පයිපීප (2019)
මුදල් ඒකකය	කටාර් රියාල්

“සටහන” සඟරාවෙහි පළවන අදහස් වී වී ලේඛකයන් ගේ අදහස් මිස ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අදහස් නොවිය හැකි ය.

ශ්‍රී ලංකාවේ ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති, අභියෝග හා මෑත කාලීන ප්‍රවණතා

ඩී. එල්. රෝගිණී

ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර අධ්‍යක්ෂ

ගෙවීම් හා පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව

ගෙවීම් පද්ධතියක් යනුවෙන් හඳුන්වන්නේ කුමක් ද?

පද්ධතියක් යනු පොදු අරමුණක් සඳහා සංවිධානය කරන ලද නීති මාලාවකට අනුව ක්‍රියා කරන, අන්තර්ක්‍රියා හෝ අන්තර්සම්බන්ධිත ක්‍රමවේද හෝ සංරචකවල එකතුවකි. රටක ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය සඳහා ස්ථාපිත නීති රාමුවක් තුළ ගනුදෙනු බේරුම් කිරීමට පද්ධතිය වශයෙන් පහසුකම් සැපයීම ගෙවීම් පද්ධතියක් තුළින් සිදු වේ. 'ගෙවීම් පද්ධතිය යනු පුද්ගලයන්ගේ සිට බැංකු දක්වා සහභාගීකරුවන්, රජයෙන් හා අන්තර්ජාතික සහභාගීකරුවන් ආර්ථික තුළ හා දේශ සීමා හරහා මුදල් අගයන් හුවමාරු කිරීමේ ක්‍රමවේද යි. එසේම, ගෙවීම් පද්ධතිය යනු ගෙවීම් පාලනය කරන නීති, රෙගුලාසි, යාන්ත්‍රණ, පද්ධති, ක්‍රියා පටිපාටි සහ ගිවිසුම්වලට අදාළ වන රාමුව ලෙස පෙන්වා දිය හැකි ය. (It is the framework of laws, regulations, mechanisms, systems, procedures and agreements that governs payments.)' ඒ අනුව තනි පුද්ගලයන්ගේ සිට බැංකු දක්වා සහභාගීකරුවන් එනම් බැංකු, මූල්‍යායතන, ප්‍රාථමික වෙළෙඳුන්, වෙළෙඳසල් සහ පුද්ගලයන් වශයෙන්, තම ගනුදෙනු පියවීම සඳහා හුවමාරු කරන මුදල් අගයන් හෝ ගිණුම්ගත වටිනාකම් අනෙකුත් පාර්ශ්වයන් සමඟ ආර්ථිකය තුළ හෝ දේශ සීමා හරහා හුවමාරු කර ගැනීමට/බේරුම් කිරීමට යොදා ගන්නා ක්‍රමවේදය ගෙවීම් පද්ධතියක් ලෙස හඳුනා ගත හැකි ය. ගනුදෙනු පියවීම සඳහා බැංකු කවුන්ටරය, වෙක්පත්, ඉලෙක්ට්‍රොනික කාඩ්පත් (හර කාඩ්පත්, ණය කාඩ්පත්) ඩිජිටල් හෝ මංගත ක්‍රමය, අන්තර්ජාලය, ජංගම දුරකථන ආදී විවිධ මාධ්‍ය උපයෝගී කර ගෙන සිදු වේ. සුළු පරිමාණ හෝ විශාල පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති ලෙස ප්‍රධාන කොටස් දෙකකින් ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති යුක්ත

වේ. මෙසේ ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති වර්ගීකරණය සඳහා ගනුදෙනු වටිනාකම්, ගනුදෙනු ප්‍රමාණය, කාල සංවේදී බව, ගෙවීම් ආරම්භ කරන පාර්ශ්වය (තනි පුද්ගල හෝ ආයතනික ලෙස) ආදී විවිධ මිනුම් පදනම් කර ගනී. සුළු පරිමාණ හා විශාල පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති පිළිබඳ වැඩි විස්තර ඉදිරියේ දී සාකච්ඡා කෙරේ. ගෙවීම් පද්ධති ස්ථාපිත කිරීම පිළිබඳ නීතිමය රාමුව පිළිබඳව මිලඟට සලකා බලමු.

නීතිමය රාමුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ගෙවීම් සහ පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව

ශ්‍රී ලංකාව තුළ ගෙවීම් පද්ධතියක් ආරම්භ කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා 2002 මුදල් නීති (සංශෝධන) පනතේ 62(අ) වගන්තිය යටතේ සහ අනු වගන්ති අංක 1 සිට 13 දක්වා ඇති පරිදි, අරමුදල් හුවමාරු කිරීමට පද්ධති පිහිටුවීමට සහ මෙහෙයවීමට, ගෙවීම් සඳහා වන වගකීම් පියවීමට හා සහභාගීත්ව ආයතනවලට පද්ධති නීති රීති නිකුත් කිරීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට හිමි බලතල ප්‍රකාරව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ගෙවීම් සහ පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව 2002 වර්ෂයේ දී ආරම්භ කරන ලදී. මෙහි ප්‍රධාන කාර්යයන් වන්නේ ගෙවීම් නිෂ්කාශන හා පියවීම් පද්ධති නියාමනය කිරීම, නිරන්තර සුපරීක්ෂණය, ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම හා රට පුරා ඇති ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති නියාමනය හා අධීක්ෂණය සඳහා වන ප්‍රමිති ස්ථාපනය කිරීම සහ කරවීම ලෙස හඳුනා ගත හැකි ය. මීට අමතරව ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතිය ස්ථාපිත කිරීම සඳහා වන නීතිමය රාමුව 2005 අංක 28 දරන ගෙවීම් සහ බේරුම් කිරීමේ පද්ධති පනත මගින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ගෙවීම් හා පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත පවරා තිබේ. මේ තුළින් මහ බැංකුවේ පොත්වල ගිණුම්වල සුරැකුම්පත් තැන්පත් කිරීම සඳහා මුදල්

සේවා සපයන්නන් නියාමනය කිරීම සඳහා වෙක්පත් ඉලෙක්ට්‍රොනික ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා සහ ඒ හා සම්බන්ධ හෝ ඊට අදාළ ආනුෂංගික කරුණු සඳහා අවශ්‍ය නීතිමය ප්‍රතිපාදන ලබා දෙයි. එම පනතට අනුකූලව ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතිවල සුරක්ෂිතතාව, කාර්යක්ෂමතාව, තරගකාරීත්වය සහ ස්ථායීතාව ඇති කිරීම සඳහා අදාළ වන බලතල රාශියක් පවරා දී තිබේ. ඒ අනුව ප්‍රධාන වශයෙන් ගෙවීම්, නිෂ්කාශන සහ පියවීම් පද්ධති නියාමනය කිරීම, ගෙවීම් පද්ධති අධීක්ෂණය කිරීම, මූල්‍ය සේවා සපයන්නන් නියාමනය කිරීම සහ වෙක්පත් විද්‍යුත් මාධ්‍යයෙන් ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය විධිවිධාන පනවා ඇත. 2005 අංක 28 දරන ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති පනතේ 4 වන වගන්තිය අනුව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් පහසුකම් සැපයිය යුතු අංශ 3ක් දක්වා තිබේ.

1. නිෂ්කාශන, පියවීම් පද්ධති සහ අනෙකුත් පද්ධති විධිවිධාන හෝ සුරැකුම් ගෙවීම් සම්බන්ධයෙන් අදාළ වන හුවමාරු, නිෂ්කාශන හෝ පියවීම් විධිවිධාන අතර අන්තර්සම්බන්ධතාව සඳහා පහසුකම් සැපයීම

(CBSL shall facilitate the interaction of its clearing and settlement systems and related arrangements with other systems or arrangements connected with the exchange" clearing or settlement" of payments or securities)

2. දේශීය හෝ විදේශීය මුදල්වලින් ගෙවීම් සඳහා සහ සුරැකුම්පත් මාරු කිරීම සඳහා නව ක්‍රම සහ තාක්ෂණයන් වැඩිදියුණු කිරීමට පහසුකම් සැලසීම

(The development of new methods and technologies for payments in domestic or foreign currencies and the transfer of securities')

3. ගෙවීම් පද්ධතිවල විකාශනය හා ගෙවීම් සේවා සැපයීම සඳහා සහභාගීවන්නන් සියලු දෙනා අතර සහයෝගීතාවට පහසුකම් සැලසීම

(The co-operation among all participants in the evolution of payment systems and the provision of payment services')

මේ අනුව, ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති අතර අන්තර් සම්බන්ධතාව පවත්වා ගෙන යෑම, නව ගෙවීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීම, ගෙවීම් සේවා සපයන්නන් අතර මනා

සහයෝගීතාව පවත්වා ගෙන යෑම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව පහසුකම් සැපයිය යුතු වේ.

උක්ත කරුණුවලට අමතරව ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති යටතේ නිකුත් කරන ලද 2013 අංක 1 දරන විධිවිධානවලට අනුව ගෙවීම් කාඩ්පත් සහ ජංගම ගෙවීම් පද්ධති, ගෙවීම් කාඩ්පත් නිකුත් කරන්නන්, ගෙවීම් කාඩ්පත් මූල්‍ය අත්පත් කරන්නන්, පාරිභෝගික ගිණුම් පදනම් කර ගත් ජංගම ගෙවීම් පද්ධති ක්‍රියා කරන්නන් සහ ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ඊ ක්‍රියාකරුවන් සඳහා අදාළ වන රෙගුලාසි සපයයි. නව ද, ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතියේ යටිතල ව්‍යුහමය පහසුකම් සපයන්නන් වන බැංකු සහ අනෙකුත් සේවා සපයන්නන් වෙත අවශ්‍ය වන වක්‍රලේඛ, මඟ පෙන්වීම සහ මෙහෙයුම් උපදෙස් නිරන්තරයෙන් ලබා දීම සිදු වේ. ගෙවීම් හා පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රතිපත්ති අංශය විසින් පියවීම් පද්ධති නියාමනය කිරීම, ගෙවීම් පද්ධති අධීක්ෂණය කිරීම, මූල්‍ය සේවා සපයන්නන් නියාමනය කිරීම හා ප්‍රතිපත්ති සැකසීම යන කරුණු ආවරණය කරනු ලබයි.

මීට අමතරව, ගෙවීම් හා පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුවේ මෙහෙයුම් අංශ තුළ රජයේ විදේශීය ගනුදෙනුවලට අදාළ වන සියලුම පියවීම්, ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ ගනුදෙනු, විදේශ විනිමය කළමනාකරණය සම්බන්ධව සිදු කරන ගනුදෙනුවලට අදාළ වන පියවීම්, තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය තුළ සිදු කරන ගෙවීම් හා පියවීම් කටයුතු මෙහෙයවයි. එමෙන්ම, එම අංශ තුළ දේශීය හා විදේශීය ගනුදෙනුවලට ආරක්ෂිත මූල්‍ය පණිවිඩ සේවා සපයන ලොව ප්‍රමුඛතම සැපයුම්කරු වන SWIFT (Society for World Wide Financial Telecommunication) සන්නිවේදන සේවා පහසුකම් සැපයීම සඳහා අන්තර්බැංකු මූල්‍ය තොරතුරු සන්නිවේදන සංගමය හරහා සිදු වන සන්නිවේදන තොරතුරු කළමනාකරණ පහසුකම් සැපයීම සඳහා SWIFT අංශයක් ද සමන්විත වේ.

ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලය (National Payment Council) යනු කුමක් ද?

ගෙවීම් පද්ධතියේ ප්‍රධාන පාර්ශ්වකරුවන්ගෙන් මෙන් ම වාණිජ බැංකු සහ අනෙකුත් සේවා සපයන්නන්ගෙන් ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලය සමන්විත වන අතර ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව එහි මූලිකත්වය දරයි. ගෙවීම් පද්ධති පිළිබඳ උපදේශන හා නිරීක්ෂණ කමිටුව ලෙස, ශ්‍රී ලංකාවේ ගෙවීම් පද්ධතියේ මූල්‍ය යටිතල

පහසුකම් සංවර්ධනය කිරීම සඳහා නිර්දේශ ඉදිරිපත් කිරීම ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලය මගින් සිදු කෙරේ. මේ සඳහා ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලයට අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ සැපයීම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව මගින් ද, රැස්වීම් සඳහා ලේකම් කටයුතු සිදු කිරීම ගෙවීම් හා පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ද සිදු කෙරේ. ඩිජිටල් ගෙවීම් සහ තාක්ෂණික සංකල්පවලට අනුගත වෙමින් ඩිජිටල් ගෙවීම් වේදිකාව (Digital Payment Platform), විවෘත බැංකුකරණය (Open Banking) සංකල්ප හා අතරා මුදල් (Virtual Money) ප්‍රවණතා පිළිබඳව දැනුවත් කිරීම් සඳහා මෑත කාලීනව කටයුතු කරමින් පවතී. ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලයේ සාමාජිකත්වයට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ බැංකු කටයුතු අධීක්ෂණ, ව්‍යවහාර මුදල්, දේශීය කටයුතු, මූල්‍ය බුද්ධි, රාජ්‍ය ණය, තොරතුරු තාක්ෂණ හා අනෙකුත් දෙපාර්තමේන්තු මෙන්ම ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම, වාණිජ බැංකු, ජංගම දුරකථන ගෙවීම් හා සම්බන්ධ සමාගම් අයත් වේ. මෑත කාලීනව ඩිජිටල් ගෙවීම් සඳහා බැංකු නොවන අංශයේ එනම් ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්වල දායකත්වය ලබා ගැනීමට මූල්‍ය සමාගම් දෙකකට, ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලයේ සාමාජිකත්වය ලබා දීම සහ බැංකු නොවන මූල්‍ය කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂකවරයා එහි සාමාජිකවරයකු ලෙස පත් කිරීම ද සිදු කර ඇත.

මෙම ලිපිය තුළින් ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති වර්ගීකරණය, මෑත කාලීන ප්‍රවණතා හා ගැටලු පිළිබඳව සාකච්ඡා කිරීමට අපේක්ෂා කෙරේ.

ගෙවීම් පද්ධති වර්ගීකරණය

ගෙවීම් හා පියවීම් මූලික වශයෙන්ම දෙයාකාරයකට සිදු කළ හැකි ය.

i. මුදල් යොදා ගෙන සිදු කරන ගෙවීම්

ගෙවීම් සඳහා හුවමාරු මාධ්‍යයක් ලෙස මුදල් යොදා ගැනීම මුදලේ ප්‍රධානතම කාර්යයකි. 1949 අංක 58 දරන මුදල් නීති පනතේ තෙවන පරිච්ඡේදයේ සඳහන් වන පරිදි, ශ්‍රී ලංකා රජය වෙනුවෙන් මුදල් නෝට්ටු සහ කාසි නිකුත් කිරීමේ තනි බලය ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ව්‍යවහාර මුදල් දෙපාර්තමේන්තුවට පැවරී තිබේ. ඒ අනුව 2022 දෙවන කාර්තුව අවසානය වන විට සංසරණයේ පැවති මුදල් නෝට්ටු සහ කාසි වටිනාකම රුපියල් බිලියන 1,114කි. එසේ සංසරණයේ පැවති මුදල්වලින් සියයට 72ක් පමණ වාණිජ බැංකු

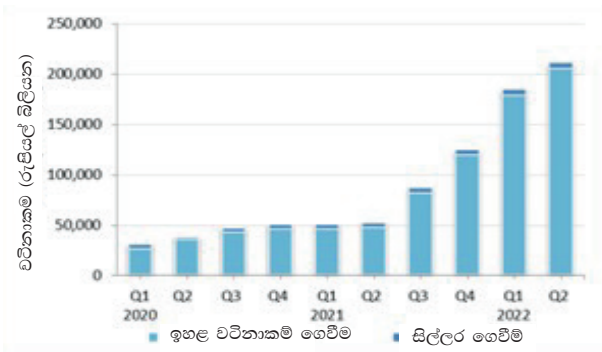
සතුව සහ සියයට 28ක් මහජනයා සතුව පැවතිණි (ගෙවීම් විවරණිකාව - දෙවන කාර්තුව - 2022, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව).

ii. මුදල් නොවන ගෙවීම් උපකරණ යොදා ගෙන සිදු කරන ගෙවීම් හා පියවීම්

මුදල් නොවන ගෙවීම් උපකරණ යොදා ගෙන, එනම් ගෙවීම් පියවීම් පද්ධති හරහා ගෙවීම් උපකරණ යොදා ගෙන සිදු කරන ගනුදෙනු පිළිබඳ මෙතැන් සිට අවධානය යොමු කරමු. රටක ආර්ථිකය දියුණු වීමේ දී ගනුදෙනු පියවීමේ ක්‍රමවේදය ද වෙනස් වේ. ගෙවීම් සඳහා මුදල් යොදා ගැනීමේ ප්‍රවණතාව වර්තමානය වන විට අඩු වෙමින් පවතී. මුදල් වෙනුවට ගෙවීම් කාඩ්පත්, අනෙකුත් ගෙවීම් උපකරණ සහ ගෙවීම් මාධ්‍යයන් යොදා ගැනීමේ ප්‍රවණතාව ඉහළ ගොස් ඇත. මේ වන විට ලෝකයේ සෑම රටක්ම ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස මුදල්, මුදල් ස්වරූපයෙන්ම ගෙවීම් සඳහා යොදා ගැනීම අවම කරමින් ඒ සඳහා වෙනත් ගෙවීම් උපකරණ යොදා ගැනීම තුළින් ගනුදෙනු පිරිවැය අවම කර ගැනීමටත්, කාර්යක්ෂමතාව ඉහළ නංවා ගැනීමටත් සමත් වී ඇත. වෙබ්පත්, කාඩ්පත්, අන්තර්ජාලය, ජංගම දුරකථන ආදී වශයෙන් ගත් විට තාක්ෂණිකමය වශයෙන් සිදු වන වර්ධනයට අනුකූලව විවිධ ගෙවීම් උපකරණ රැසක් හඳුනා ගත හැකි ය. එසේම විශාල පරිමාණයේ ගෙවීම් සඳහා වන ගෙවීම් පද්ධතියට සාපේක්ෂව, කුඩා පරිමාණයේ ගෙවීම් සඳහා වන ගෙවීම් පද්ධති හා උපකරණ රාශියක් භාවිත කරයි. මූල්‍ය අංශයේ සහභාගිවන්නන් එනම් බැංකු, ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්, අනෙකුත් ආයතන සහ රජයේ ගනුදෙනු සඳහා බොහෝ විට මහා පරිමාණයේ ගෙවීම් පද්ධති තුළින්, එනම් පද්ධතිමය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධති හරහා සිදු කරන අතර ගෙවීම් තත්කාලීන පදනම මත පියවීම දැක ගත හැකි ය. කුඩා පරිමාණයේ ගෙවීම් සඳහා ගෙවන පිරිවැයට සාපේක්ෂව ගත් විට විශාල ප්‍රමාණයේ ගෙවීම් පද්ධතියක් තුළින් සිදු කරන ගෙවීම් සඳහා වැඩි පිරිවැයක් දැරීමට සිදු වේ. එසේම, මේ කරුණු සැලකිල්ලට ගනිමින් ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් දෙකකට වර්ගීකරණය කළ හැකි ය. ඒ විශාල වටිනාකම් සහිත ගෙවීම් පද්ධතිය, එනම් පද්ධතිමය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධතිය සහ සිල්ලර ගෙවීම් එනම් කුඩා පරිමාණයේ ගනුදෙනු සඳහා වන ගෙවීම් පද්ධති

වශයෙනි. මෙසේ විශාල පරිමාණයේ ගෙවීම් පද්ධති හා කුඩා පරිමාණයේ ගෙවීම් පද්ධති යන දෙකම හරහා සිදු කර ඇති මුදල් නොවන ගෙවීම් හා පියවීම් පිළිබඳව තොරතුරු පහත 1.1 රූප සටහන මගින් දක්වා ඇත.

1.1 රූප සටහන: විශාල සහ කුඩා වටිනාකමින් යුත් ගෙවීම්

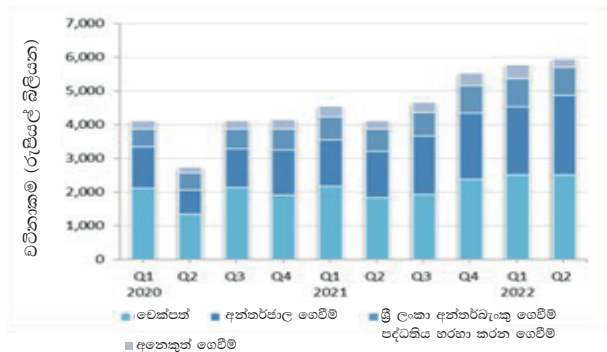

මූලාශ්‍රය: ගෙවීම් විවරණිකාව - දෙවන කාර්තුව - 2022, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

ඉහත 1.1 රූප සටහන තුළ මුදල් යොදා නොගෙන, එනම් පද්ධති යොදා ගෙන සිදු කළ විශාල වටිනාකමින් යුත් ගෙවීම් සහ කුඩා වටිනාකමින් යුත් ගෙවීම් සඳහා වන ගනුදෙනු එකම ප්‍රස්තාරයක් තුළ දක්වා ඇත. ඒ තුළින් විශාල හා කුඩා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති පිළිබඳව සාපේක්ෂ අදහසක් ගත හැකි ය. 1.1 රූප සටහන අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින ගෙවීම් පද්ධති සඳහා වන වටිනාකම් මැනීමේ දී පෙනී යන්නේ ගෙවීම් පද්ධතිවලින් සියයට 97ක් පමණ වන ගනුදෙනු මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතියට එනම් පද්ධතිය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධතියට අයත් වන බවයි. කුඩා පරිමාණ එනම් සිල්ලර ගනුදෙනු සඳහා භාවිත වන මුදල් නොවන ගෙවීම් පද්ධති පිළිබඳව සමස්තයක් විදියට සලකා බැලීමේ දී ඒවා සියයට පහකටත් වඩා අඩු වටිනාකම් ප්‍රතිශතයකින් යුක්ත වන බව පෙනී යයි. එසේම 1.1 රූප සටහනට අනුව මුදල් නොවන ගෙවීම් පද්ධතිවල සමස්ත වටිනාකම 2020, 2021 සහ 2022 යන වර්ෂවල පිළිවෙලින් කාර්තුවේ වශයෙන් දක්වා තිබේ. 2020 වර්ෂයට වඩා 2021 වර්ෂය තුළත් එම වර්ෂයට වඩා 2022 වර්ෂයේදීත් ගනුදෙනු සඳහා වන වටිනාකම් ඉතා විශාල වශයෙන් ඉහළ ගොස් ඇති බව පෙනී යයි. 2022 වර්ෂයේ දෙවන කාර්තුවේ මුදල් නොවන ගෙවීම් රුපියල් බිලියන 200,000 ඉක්මවා

ගොස් කැපී පෙනෙන වර්ධනයක් පෙන්වා ඇති අතර 2021 වර්ෂයේ දෙවන කාර්තුවේ එම වටිනාකම රුපියල් බිලියන පනස් දහසක් පමණ වේ.

1.2 රූප සටහන: කුඩා පරිමාණ ගෙවීම්

මූලාශ්‍රය: ගෙවීම් විවරණිකාව - දෙවන කාර්තුව - 2022, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

1.2 රූප සටහන මගින් සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතිය තුළ සිදු වී ඇති ගනුදෙනු 2020, 2021 සහ 2022 යන වර්ෂවල කාර්තුවේ පදනම යටතේ දක්වා තිබේ. වෙක්පත් මගින් සිදු කරන ගෙවීම්, අන්තර්ජාලය හරහා සිදු කරන ගෙවීම්, ශ්‍රී ලංකා අන්තර්බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය හරහා සිදු කරන ගෙවීම් සහ අනෙකුත් ගෙවීම් ලෙස ප්‍රධාන කොටස් හතරක් යටතේ සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතිය තුළ පවතින ප්‍රධාන ගෙවීම් උපකරණ වර්ගීකරණය කර ඇත. වෙක්පත් මගින් සිදු කරන ලද ගෙවීම්, අනෙකුත් ගෙවීම් හා සැසඳීමේ දී එය මුළු ගෙවීම්වල ප්‍රතිශතයක් ලෙස සියයට 50ක පමණ මට්ටමේ පවතී. ඒ අනුව බලන විට සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතිය තුළ වෙක්පත් තවමත් ප්‍රධාන ගෙවීම් උපකරණය ලෙස භාවිත වේ. කෙසේ වුව ද 2021 තෙවන කාර්තුවේ සිට වෙක්පත් යොදා ගෙන සිදු කළ ගෙවීම්, සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතියේ සමස්ත වටිනාකම හා සැසඳීමේ දී සියයට 50ට වඩා අඩු අගයක් ගෙන ඇති බව පෙනී යයි. අනතුරුව, අන්තර්ජාලය යොදා ගෙන සිදු කරන ලද ගෙවීම් සහ ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් වැඩි වටිනාකමක් නියෝජනය කරන බව පෙන්වා දිය හැකි ය. 2020 වර්ෂය හා සැසඳීමේ දී 2021 හා 2022 වර්ෂයන්හි අන්තර්ජාලය භාවිතයෙන් සිදු කරන ලද ගෙවීම්වල වර්ධනයක් පෙන්නුම් කරයි. සමස්තයක් ලෙස ගත් විට වෙක්පත්, අන්තර්ජාලය හරහා සිදු කළ ගෙවීම්, අන්තර් බැංකු ගෙවීම් හැරුණු විට අනෙකුත් සියලු ගෙවීම් උපකරණ සුළු පරිමාණයේ ගෙවීම් පද්ධතියේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස සියයට 5ක මට්ටමේ පවතී. එසේම ගෙවීම්වල රුපියල් අගය සලකා බලන විට 2020, 2021

සහ 2022 යන වර්ෂයන්හි ගෙවීම් වටිනාකම් ක්‍රමයෙන් වැඩි වී ඇති බව පෙනේ. 2020 වසරේ දෙවන කාර්තුව තුළ කුඩා පරිමාණ වටිනාකම්ත් යුත් ගෙවීම් පද්ධතියෙන් සිදු කළ ගෙවීම්වල සමස්ත වටිනාකම රුපියල් බිලියන 6,000ක් පමණ වේ. එසේම 2020 සහ 2021 වර්ෂවල දෙවන කාර්තුව තුළ සිදු වී ඇති ගනුදෙනු අනෙකුත් කාර්තුවල සිදු වී ඇති ගනුදෙනු වටිනාකම්වලට වඩා අඩු මට්ටමේ පවතින බව පෙන්වා දිය හැකි ය. මෙම කාලය තුළ දේශීය, විදේශීය හා සෞඛ්‍ය අංශයේ පැවති අභියෝග හමුවේ ආර්ථික කටයුතුවල පහළ යෑම නිසා ගෙවීම් හා පියවීම් තත්ත්වය අඩු වීම මෙයට ප්‍රධාන හේතුවක් ලෙස පෙන්වා දිය හැකි ය.

ශ්‍රී ලංකාවේ සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පියවීම් පද්ධති සහ මහා පරිමාණ ගෙවීම් පියවීම් පද්ධතිය පිළිබඳව මෙතැන් සිට විමසා බලමු.

සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති සහ එහි වැදගත්කම

පුද්ගලයන් වශයෙන් සෑම කෙනෙකුටම භාවිත කළ හැකි ගෙවීම් පද්ධති වන සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති සමාජීය වශයෙන් ඉතා වැදගත් වේ. සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති භාවිතයේ ඉහළ යෑමක් මෑත කාලීනව දැක ගත හැකි ය. විශේෂයෙන්ම තාක්ෂණිකමය දියුණුව හා ජංගම දුරකථන භාවිතයේ ඉහළ යෑමත් සමඟ, ගෙවීම් පද්ධතීන්හි ඇති වූ කාර්යක්ෂමතාව මහජනතාව අතර ව්‍යාප්ත වීම, සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති උපකරණයන්හි භාවිතය ඉහළ යෑමට දායක වී ඇත. සුළු පරිමාණ ගෙවීම් සඳහා භාවිත කරන ගෙවීම් උපකරණ හා ගෙවීම් යාන්ත්‍රණ රාශියක් පෙන්වා දිය හැකි ය. චෙක්පත්, ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය, ගෙවීම් කාඩ්පත්, ලංකා QR කේතය, ජංගම දුරකථන මත පදනම් වූ ගෙවීම් යාන්ත්‍රණ, අන්තර්ජාලය මත පදනම් වූ ගෙවීම් ක්‍රම, ටෙලි බැංකුකරණය (Tele-banking) සහ තැපැල් කාර්යාලවල ගෙවීම් සඳහා භාවිත කරන තැපැල් ඇණවුම්පත් මූලික වශයෙන් මෙයට අයත් වේ.

සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති නිෂ්කාශන කටයුතු සඳහා එනම් චෙක්පත් නිෂ්කාශනය, ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය, විද්‍යුත් මුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය සඳහා පහසුකම් සැපයීමේ වගකීම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව දරයි. ඒ යටතේ ගෙවීම් මාධ්‍යයක් තෝරා ගැනීම වෙනුවෙන් පාරිභෝගිකයාගෙන් අය කළ හැකි උපරිම ගාස්තු හා රෙගුලාසි ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් නිකුත් කරනු ලබයි. සුළු පරිමාණ

ගෙවීම් සඳහා වූ නිෂ්කාශන පද්ධතියේ කාර්යය ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම වෙත පවරන ලද අතර මෙහි හිමිකාරත්වය ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සහ වාණිජ බැංකු විසින් ඒකාබද්ධව දරනු ලබයි. එසේම ජංගම දුරකථන පාදක කර ගත් ගෙවීම් පහසුකම් සැපයිය හැකි වන පරිදි දුරකථන සේවා සපයන්නන් දෙදෙනෙකු වෙත කුඩා පරිමාණ ගෙවීම් පහසුකම් සැපයීම සඳහා ජංගම දුරකථන ආශ්‍රිත ගෙවීම් පද්ධති දෙකකට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් අවසර දී තිබේ.

1. රුපියල් සඳහා වන චෙක්පත් නිෂ්කාශන පද්ධතිය

චෙක්පතක් යනු එහි නම සඳහන් පුද්ගලයාට හෝ ආයතනයකට යම් පුද්ගලයෙකුගේ හෝ ආයතනයක නමින් පවත්වා ගෙන යන ගිණුමකින් නිශ්චිත මුදලක් ගෙවීමට බැංකුවකට ලබා දෙන නියෝග යකි. මෙය 20 වැනි සියවස තුළ ජනප්‍රිය වූ මුදල් නොවන, එහෙත් සාම්ප්‍රදායික ගෙවීම් උපකරණයක් ලෙස හඳුනා ගත හැකි ය. ශ්‍රී ලංකාවේ ද සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතියේ භාවිත වන ප්‍රධාන ගෙවීම් උපකරණය චෙක්පත් වේ. වටිනාකම රුපියල් මිලියන 100ට වඩා අඩු ගෙවීම් සඳහා චෙක්පතක් යොදා ගත හැකි ය. අනෙකුත් ගෙවීම් උපකරණවලට සාපේක්ෂව බලන විට චෙක්පත් මගින් ගනුදෙනුව පියවීමට වැඩි කාලයක් ගත වේ. එයට චෙක්පත් ලිවීම, අදාළ පුද්ගලයාට ලැබීම හා බැංකුවට ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා යන කාලයන් බැංකුව මගින් නිෂ්කාශන ක්‍රියා පටිපාටියට යැවීම හා ගිණුම්ගත කිරීමට යන කාලයත් ඇතුළත් ය. කෙසේ වුව ද, චෙක්පත් නිෂ්කාශන ක්‍රියාවලිය අදියර කිහිපයක් යටතේ වැඩිදියුණු වී ඇත. සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතියේ සංවර්ධන සන්ධිස්ථාන ලෙස චෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතිය හා ජායාගත චෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතිය හඳුන්වා දීම පෙන්වා දිය හැකි ය. චෙක්පත් නිෂ්කාශනය සඳහා පහසුකම් සැපයීම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ වගකීමකි. බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකුවලට අයත් සමාගමක් වන ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගමට (Lanka Clear Private Limited - LCPL) 2002 වසරේ දී චෙක්පත් නිෂ්කාශනය සඳහා වන පහසුකම් සැපයීමට චෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතිය හඳුන්වා දීම සඳහා බලය පවරන ලදී. මෙහි තවත් සන්ධිස්ථානයක් ලෙස 2006 වසරේ මැයි මාසයේ දී ජායාගත චෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතිය හඳුන්වා දීම පෙන්වා දිය හැකි ය. මේ තුළින්

වෙක්පත වෙනුවට වෙක්පතේ ස්කෑන් කළ ඡායාගත පිටපතක් යැවීම නිසා නිශ්කාෂන ආයතනය වෙත අදාළ විස්තර ඉතා ඉක්මනින්ම ලැබේ. මෙලෙස තාක්ෂණික වශයෙන් ඇති වූ දියුණුව හේතුවෙන් වෙක්පත බැංකුව විසින් නිශ්කාෂන සමාගම වන ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගමට ඉදිරිපත් කළ දින (T) සහ ඉන් පසු එළඹෙන ව්‍යාපාරික දිනය එනම් (T+1) දිනට අවශ්‍ය නිෂ්කාශන කටයුතු සිදු කිරීම සඳහා කාලසටහනක් රට තුළ ඇති සෑම ප්‍රදේශයකටම ඒකාකාරීව බලපාන පරිදි හඳුන්වා දෙන ලදී. එසේම අගරු වූ වෙක්පත නැවත හරවා යැවීම වෙනුවට ඒ සඳහා අදාළ බැංකුව වෙත, අගරු වූ වෙක්පත පිළිබඳ නිවේදනයක් යැවීම ද සිදු වේ. තව ද වෙක්පත් නිශ්කාෂනය හා බැංකු අතර ගනුදෙනු පහසු කිරීම සඳහා තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය තුළ ඡායාගත වෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතියට අදාළ ගනුදෙනුවල ශුද්ධ ශේෂ දිනකට දෙවරක් පියවීම ද සිදු වේ. සමස්තයක් ලෙස ගත් විට ඡායාගත වෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතිය හඳුන්වා දීම තුළින් ගෙවීම් කාර්යක්ෂමව සිදු විය. එය සමස්තයක් ලෙස බැංකු කටයුතු සහ අනෙකුත් සියලුම ගනුදෙනුවල කාර්යක්ෂමතාවක් ඇති කිරීමට සමත් විය.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් අවස්ථා කීපයක දී ම රුපියල් සඳහා වන වෙක්පත් නිෂ්කාශන පද්ධතිය හා මෙහෙයුම් සම්බන්ධව මඟ පෙන්වීම් ලබා දී ඇත. 2006 අංක 1 දරන ඡායාගත වෙක්පත් පිළිබිඹු නිෂ්කාශන පද්ධතිය හඳුන්වා දීමෙන් වෙක්පත්හි ඡායා පිටපත් විද්‍යුත් මාර්ගයෙන් ඉදිරිපත් කිරීමට හා නිෂ්කාශනයට පහසුකම් ලැබිණි. ඒ පිළිබඳ අදාළ වන සාමාන්‍ය විධිවිධාන, විධිමත් කිරීම සඳහා රෙගුලාසි 2006 වසරේ මැයි මාසයේ දී නියම කරන ලදී. තව ද 2007 අංක 1 දරන මෙහෙයුම් උපදෙස් මගින්, සහභාගී වන ආයතනවල සේවා සම්මතයන් සහ සම්මත වේලාව පිළිබඳ සාමාන්‍ය උපදෙස් නිකුත් කරමින් ගනුදෙනුකරුවන්ගෙන් වෙක්පත් තැන්පතු භාර ගැනීම සහ ගනුදෙනුකරුවන්ගේ ගිණුම් වෙත වෙක්පතෙහි සඳහන් මුදල් බැර කිරීම සම්බන්ධයෙන් උක්ත උපදෙස් ප්‍රතිශ්ඨාපනය කළේ ය. එසේම 2013 අංක 3 දරන සාමාන්‍ය විධිවිධාන පනත මගින් බැංකුවලට වෙක්පත් භාර ගැනීම සහ නිෂ්කාශනය කරන ලද වෙක්පත්වලින් ලැබෙන මුදල් අදාළ ගනුදෙනුකරුගේ ගිණුම් වෙත බැර කළ යුතු සම්මත වේලාවන් පිළිබඳව ද උපදෙස් දී තිබේ.

2. එක්සත් ජනපද ඩොලර් සඳහා වන වෙක්පත් නිශ්කාෂණ පද්ධතිය

එක්සත් ජනපද ඩොලර් සඳහා වන වෙක්පත් අණකර නිෂ්කාශන පද්ධතිය තුළ දෙආකාරයක ගනුදෙනු පියවීම සඳහා පහසුකම් සැපයේ. එනම් විදේශීය බැංකු ශ්‍රී ලංකාවේ වාණිජ බැංකුවල පවත්වා ගෙන යන නොස්ට්‍රෝ ගිණුම්වලින් සිදු කරන ගෙවීම් සහ ශ්‍රී ලංකාවේ වාණිජ බැංකු මගින් ගනුදෙනුකරුවන්ට නිකුත් කළ එක්සත් ජනපද ඩොලර් වෙක්පත් හෝ අණකර නිෂ්කාශනය කිරීමේ කටයුතු පියවීම් වශයෙනි. ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම මගින් එක්සත් ජනපද ඩොලර් වෙක්පත් නිෂ්කාශන පද්ධතිය ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි. ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම විසින් පවත්වා ගෙන යන්නා වූ 2002 වසරේ ඔක්තෝබර් මාසයේ දී ආරම්භ කරන ලද එක්සත් ජනපද ඩොලර් වෙක්පත් අණකර නිෂ්කාශන පද්ධතියේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ඩොලර් වෙක්පත් නිෂ්කාශනය සඳහා ගත වූ කාලය සති තුනේ සිට දින 3 දක්වා පරාසයකට අඩු කර ගත හැකි විය.

තව ද ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම විසින් එක්සත් ජනපද ඩොලර් වෙක්පත් අණකර ගෙවීම් පද්ධතිය මංගත පිළිබිඹු හුවමාරු පද්ධතියක් දක්වා 2019 වසරේ දී දියුණු කරන ලදී. මෙම පද්ධතිය අන්තර්ජාලය පදනම් කර ගෙන මංගත නිෂ්කාශන පද්ධතියක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වේ. මේ නිසා, එක්සත් ජනපද ඩොලර් වෙක්පත් අණකර භෞතිකව ඉදිරිපත් කිරීමේ අවශ්‍යතාව ඉවත් විණි. මේ අනුව, එක්සත් ජනපද ඩොලර් වෙක්පත් අණකර පිළිබිඹු හුවමාරු පද්ධතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමත් සමඟ මෙතෙක් වෙක්පත් නිෂ්කාශනය සඳහා ගත වූ කාලය දින 3 (T+3) සිට දින එකක් (T+1) දක්වා අඩු කර ගත හැකි විය.

2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව අවසානය වන විට රුපියල් බිලියන 2,503ක් වටිනා වෙක්පත්, මිලියන 7.9ක ප්‍රමාණයක් නිෂ්කාශනය සඳහා ඉදිරිපත් කර තිබුණි.

3. ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු එක්සත් ජනපද ඩොලර් මංගත ගෙවීම් පද්ධතිය

මෙය ද ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම මෙහෙයවන අතර 2015 වසරේ ජූලි මස සිට සජීවීව

ක්‍රියාත්මක වේ. මෙය ශ්‍රී ලංකාවේ බැංකු අතර සිදු වන ඩොලර් ගනුදෙනු, මාර්ගගත ක්‍රමයට හුවමාරු කර ගැනීමේ පද්ධතියකි. ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගමට අංකිත අත්සනක් සහිතව යවන ලිපි ගොනුවක් මගින් අන්තර් බැංකු එක්සත් ජනපද ඩොලර් ගෙවීමේ ක්‍රමය ක්‍රියාත්මක වේ. දැනට ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු එක්සත් ජනපද ඩොලර් මංගත ගෙවීම් පද්ධතිය හරහා ශ්‍රී ලංකාවේ බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු හතක සහභාගීත්වය ලැබී තිබේ. ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු එක්සත් ජනපද ඩොලර් ගෙවීම් පද්ධතිය මගින් බැංකු සහ ගනුදෙනුකරුවන් සඳහා අඩු පිරිවැයක් සහිතව ඉතා ඉක්මනින් සහ කාර්යක්ෂමව ගනුදෙනු පියවීමේ හැකියාව ලබා දෙයි.

4. ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය

ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය මෙහෙයවනු ලබන්නේ ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම විසිනි. යම්කිසි මූල්‍ය ආයතනයකට එදිනම හෝ කලින් ලබා දෙනු ලබන ගෙවීම් උපදෙස් අනුව ගනුදෙනු පියවීම එදින තුළම සිදු කර ගත හැකි ය. තව ද, ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් ක්‍රමය තුළ ගෙවීම් උපදෙස් දින 14ක් දක්වා ඉදිරි කාලයකට ලබා දිය හැකි ය. මෙය ද කුඩා පරිමාණයේ ගෙවීම් පද්ධතියට අයත් ගෙවීම් උපකරණයක් වේ. ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය මගින් පාරිභෝගික මුදල් හුවමාරු කිරීම්, ස්ථාවර නියෝග සහ රජයේ වැටුප් ගෙවීම් වැනි අඩු වටිනාකමින් යුත් විශාල ගෙවීම්වලට සම්බන්ධ වන ගොනු ලබා දිය හැකි ය. 2010 වසර සිට බල පැවැත්වෙන පරිදි එක් ගෙවීමක් සඳහා උපරිම ගෙවීම් සීමාව රුපියල් මිලියන 5 දක්වා වෙයි. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව වන විට ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය සඳහා සහභාගීවන්නන් 46 දෙනෙක් සම්බන්ධ වී ඇත. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සහ බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු 23ක් ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතියේ ප්‍රාථමික සාමාජිකයන් ය. ලියාපදිංචි විශේෂ බැංකු 5ක්, ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම් 16ක් සහ එක් මූල්‍ය ආයතනයක් ද්විතියික සාමාජිකත්වය ලබා ගෙන ඇත. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව අවසානය වන විට දෛනික සාමාන්‍ය වටිනාකම රුපියල් බිලියන 14ක් වටිනා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් මිලියන 199ක ප්‍රමාණයක් ගනුදෙනු සඳහා ඉදිරිපත් කර තිබුණි.

5. ගෙවීම් කාඩ්පත් සහ ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ගෙවීම් යාන්ත්‍රණ

ගෙවීම් කාඩ්පත් සහ ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ගෙවීම් පද්ධති සේවා සපයන්නන්ගේ ක්‍රියාකාරකම් නියාමනය කිරීම සහ අධීක්ෂණය කිරීම සඳහා 2009 වසරේ ජූලි මාසයේ දී 2009 අංක 1 දරන ගෙවීම් කාඩ්පත් රෙගුලාසි නිකුත් කරන ලදී. එය 2013 අංක 1 දරන ගෙවීම් කාඩ්පත් සහ ජංගම ගෙවීම් පද්ධති රෙගුලාසිය මගින් සංශෝධනය විය. ඒ අනුව, ගෙවීම් කාඩ්පත් නිකුත් කරන්නන්, ගෙවීම් කාඩ්පත් මූල්‍ය අත්පත් කරන්නන්, ගනුදෙනුකරුවන්ගේ ගිණුම් පදනම් වූ ක්‍රියාකරුවන්, ජංගම ගෙවීම් පද්ධති සහ ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් විද්‍යුත් මුදල් පද්ධති ක්‍රියාකරන්නන් ලෙස ගෙවීම් යාන්ත්‍රණ ව්‍යාපාරයේ නිරත වීමට හෝ ගෙවීම් කාඩ්පත් සහ/හෝ ජංගම ගෙවීම් පද්ධතිවල සේවා සපයන්නන් ලෙස ක්‍රියා කිරීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අවසරය ලබා ගත යුතු ය.

ගෙවීම් කාඩ්පත් පිළිබඳව පනවා ඇති නීති රීතීන්ට අනුකූලව ගෙවීම් කාඩ්පත් සඳහා සේවා සපයන්නන් අතරට ගෙවීම් සඳහා මූල්‍ය අත්පත් කර ගන්නන්, ගෙවීම් කාඩ්පත් සපයන්නන් සඳහා ගෙවීම් කාඩ්පත්, හර කාඩ්පත් හා ණය කාඩ්පත් නිකුත් කරන්නන් අයත් වේ. මේ වන විට හර කාඩ්පත් නිකුත් කරන්නන් 34 දෙනෙක් ද, ණය කාඩ්පත් නිකුත් කරන්නන් 17 දෙනෙක් ද, ගබඩා කර ඇති වටිනාකම් සඳහා කාඩ්පත් නිකුත් කරන්නන් 10 දෙනෙක් ද, ගෙවීම් කාඩ්පත් සඳහා මූල්‍ය අත්පත් කරගන්නන් 12 දෙනෙක් ද මෙහි සාමාජිකත්වය ලබා ගෙන ඇත.

i. ණය කාඩ්පත්

ශ්‍රී ලංකාවේ වාණිජ බැංකු විසින් 1989 වසරේ සිට ණය කාඩ්පත් නිකුත් කිරීම ආරම්භ කළ හ. ණය කාඩ්පත් නිකුත් කිරීම හා සම්බන්ධව ගනුදෙනු ක්‍රමවත් කිරීම සඳහා 2010 අංක 1 දරන ණය කාඩ්පත් මෙහෙයුම් උපදෙස් වක්‍රලේඛය නිකුත් කරන ලදී. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව අවසන් වන විට ශ්‍රී ලංකාවේ ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකු 14ක් ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම් 3ක් ණය කාඩ්පත් ගනුදෙනු සඳහා සම්බන්ධ වී ඇත.

ii. හර කාඩ්පත්

හර කාඩ්පත් ශ්‍රී ලංකාවට මුලින්ම හඳුන්වා දෙන ලද්දේ 1977 වසර තුළ දී ය. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව අවසානය වන විට ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකු 18ක්, ලියාපදිංචි විශේෂිත බැංකු 4ක්, ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම් 12ක් හර කාඩ්පත් නිකුත් කිරීම සඳහා ලියාපදිංචි වී ඇත.

6. ගෙවීම් කාඩ්පත් සඳහා යටිතල පහසුකම්

කුඩා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතියේ අඛණ්ඩ හා සුමට ක්‍රියාකාරීත්වය තහවුරු කිරීමට ගෙවීම් කාඩ්පත් සඳහා යටිතල පහසුකම් හා පාදක ව්‍යුහමය පහසුකම් ඉවහල් වේ. එය ප්‍රධාන කොටස් දෙකකින් යුක්ත වේ.

i. ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් මැෂින්

1986 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකාවට ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර හඳුන්වා දෙන ලදී. ටෙලර් යන්ත්‍ර හරහා සපයනු ලබන සේවා අතර මුදල් ආපසු ගැනීම්, ශේෂ විමසීම්, චෙක් පොත් ඉල්ලීම්, අරමුදල් මාරු කිරීම්, උපයෝගීතා බිල්පත් ගෙවීම් සහ පුද්ගලික හැඳුනුම් අංක (PIN) වෙනස් කිරීම ඇතුළත් වේ. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව තුළ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර පර්යන්ත 4,073ක් තුළ රුපියල් බිලියන 1,405ක් වටිනා මූල්‍ය ගනුදෙනු සිදු වී තිබේ.

ii. POS (Point of Sale Terminals) යන්ත්‍ර භාවිතය සඳහා වන විකුණුම් පර්යන්තය/විකුණුම්පොළ ගෙවීම් යන්ත්‍ර සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය

වෙළෙඳසැල් හා සුපිරි වෙළෙඳසැල් තුළ ගනුදෙනු පියවීම සඳහා බහුලව භාවිත වන එක් ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස මෙය හඳුනා ගත හැකි ය. විකුණුම් පර්යන්තය 1994 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලදී. POS පර්යන්ත මගින් ගනුදෙනුකරුවන්ට ණය, හර සහ ගබඩා කර ඇති වටිනාකම් කාඩ්පත් හරහා අලෙවිසැල් මගින් කරන මිල දී ගැනීම් සඳහා ගෙවීම් කිරීමට ඉඩ සලසයි. 2022 වසරේ පළමු කාර්තුව අවසන් වන විට බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු 10ක්, බලපත්‍රලාභී මූල්‍ය සමාගමක් සහ

පුද්ගලික ආයතනයක් ගෙවීම් කාඩ්පත් සඳහා මූල්‍ය අත්පත් කර ගන්නන් ලෙස ක්‍රියා කිරීමට බලපත්‍ර ලබා දී තිබුණි. ශ්‍රී ලංකාවේ සියලුම ගෙවීම් කාඩ්පත් මූල්‍ය අත්පත් කරගන්නන් ඔවුන්ගේ ගෙවීම් කාඩ්පත් ගනුදෙනු, POS පර්යන්ත ආරක්ෂාව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ලබා දී ඇති 2013 වසරේ මාර්තු 31 දින වන විට සංකේතාංකන තාක්ෂණය නියෝගයට අනුකූලව වැඩිදියුණු කර ඇත. තව ද, කාඩ්පත් හිමියන්ගේ දත්ත අනවසරයෙන් භාවිතය වැළැක්වීමේ අරමුණින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් සියලුම මූල්‍ය අත්පත්කරුවන්ට POS පර්යන්ත හරහා ගනුදෙනු පියවීමේ දී ගෙවීම් කාඩ්පත් ද්විත්ව ස්වයංපරීක්ෂණය/ගෙවීම් යන්ත්‍රය මත ස්පර්ශ නොකරන ලෙසට 2014 වසරේ දී උපදෙස් දෙන ලදී.

7. ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ගෙවීම්

ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ගෙවීම් පද්ධතිවල සේවා සපයන්නන් (පාරිභෝගික ගිණුම් පදනම් කර ගත් ජංගම ගෙවීම් පද්ධති ක්‍රියාකරුවන් සහ ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් විද්‍යුත් මුදල් පද්ධති ක්‍රියාකරුවන්) ලෙස ක්‍රියා කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙතින් බලපත්‍ර ලබා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. ජංගම ගෙවීම් පද්ධති සපයන්නන් පහත පරිදි වර්ගීකරණය කළ හැකි ය.

i. පාරිභෝගික ගිණුම් පදනම් කර ගත් ජංගම ගෙවීම් පද්ධති

(ජංගම දුරකථන බැංකුකරණය) පාරිභෝගිකයින්ට, බලපත්‍රලාභී සේවා සපයන්නන්ට ඔවුන්ගේ ජංගම දුරකථන හරහා ඔවුන්ගේ ගිණුම් වෙත ප්‍රවේශ වීමට පහසුකම සපයයි.

ii. ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ඊ-මුදල් පද්ධති

මුදල් වටිනාකමක් නිකුත් කරන අතර අරමුදල් ලැබීමෙන් පසු ඉලෙක්ට්‍රොනිකව ගෙවීම් සඳහා භාවිත කරනු ලබයි. 2011 අංක 2 දරන ජංගම ගෙවීම් මාර්ගෝපදේශ නිකුත් කිරීම මගින් භාරකාර ගිණුම් පදනම් කර ගත් ජංගම දුරකථන ගෙවීම් විධිමත් කිරීම සිදු කරන ලදී. මේ වන විට ජංගම දුරකථන ජාල ක්‍රියාකරුවන්

දෙදෙනෙකු ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් ඊ-මුදල් පද්ධති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙතින් බලපත්‍ර ලබා ගෙන ඇත.

8. අන්තර්ජාල බැංකුකරණය පදනම් වූ ගෙවීම් (Internet Based Payment System)

බැංකු ගනුදෙනුකරුවන්ට අන්තර්ජාලය හරහා හෝ ජංගම දුරකථන හරහා ලබා දී ඇති යෙදුමක් භාවිතයෙන් බැංකු සේවා ලබා ගැනීමට ඉඩ සලසන අන්තර්ජාල බැංකුකරණය 1999 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලදී. මූල්‍ය ආයතන අන්තර්ජාල බැංකුකරණය හරහා පාරිභෝගිකයින්ට ප්‍රධාන වශයෙන් ගිණුම් තොරතුරු ලබා ගැනීම, මූල්‍ය නිෂ්පාදන/සේවා සඳහා අයදුම් කිරීම හෝ දායක වීම, තමන්ගේම ගිණුමක්/තැන්වන පාර්ශ්ව අරමුදල් මාරු කිරීම් සහ උපයෝගීතා බිල්පත් ගෙවීම සඳහා පහසුකම් සපයයි.

9. දුරකථන බැංකුකරණය (Tele Banking)

බැංකු ගනුදෙනුකරුවන්ට දුරකථනයක් හරහා සම්බන්ධ වීමෙන් ඔවුන්ගේ බැංකු ගිණුම් වෙත ප්‍රවේශ වීමට මේ තුළින් පහසුකම් ලබා දෙයි. දුරකථන බැංකුකරණය හරහා සපයනු ලබන සේවා සඳහා තමන්ගේම ගිණුම් ශේෂය පරීක්ෂා කිරීම, ණය කාඩ්පත් ශේෂ පරීක්ෂා කිරීම, නව ණය කාඩ්පත් අයදුම් පත්‍රයේ තත්ත්වය, නැති වූ හෝ සොරකම් කරන ලද ණය/හර කාඩ්පත් පිළිබඳ වාර්තා කිරීම ඇතුළුව බැංකු සේවා සහ නිෂ්පාදන පිළිබඳ තොරතුරු සහ උපයෝගීතා බිල්පත් ගෙවීම් ආදී සේවා ඇතුළත් වේ.

10. තැපැල් උපකරණ (Postal Instruments)

තැපැල් ඇණවුම් මෙයට අයත් ගෙවීම් උපකරණයක් වේ. පුද්ගලයන්ට සහ ආයතනවලට ගෙවනු පිණිස තැපැල් කාර්යාල අරමුදල් මාරු කිරීම සඳහා මුදල් ඇණවුම්, තැපැල් ඇණවුම් නිකුත් කරන අතර ඒවා ප්‍රධාන වශයෙන් කුඩා වටිනාකමක් ඇති ගෙවීම් කිරීමට යොදා ගනී. මුදල් ඇණවුමක් යනු ඕනෑම තැපැල් කාර්යාලයක් හරහා යම් මුදලක් ගෙවීම සඳහා තැපැල් කාර්යාලය විසින් ලබා දෙන නියෝගයකි. මුදල් ඇණවුමකින් නිකුත් කළ හැකි

උපරිම මුදල රුපියල් 25,000කි. බැංකු හෝ වෙනත් ගෙවීම් උපකරණ නොමැති ප්‍රදේශයන්යහි තැපැල් ඇණවුම් ගෙවීම් උපකරණයක් ලෙස භාවිත කිරීම දක්නට ලැබේ.

11. පොදු කාඩ්පත් සහ ගෙවීම් ස්විචය (Common Card and Payments Switch - CCPS)

කාඩ්පත් යොදා ගෙන සිදු කරන ගෙවීම් සඳහා විවිධ ගෙවීම් මාධ්‍යයන් යොදා ගෙන භාවිතයට පහසුකම් සැපයීම මෙහි අරමුණ වේ. කුඩා පරිමාණයේ ගනුදෙනු ඉලෙක්ට්‍රොනික මාධ්‍යය භාවිතයෙන් ගෙවීම් සඳහා පහසුකම් සැලසීමට ජාතික මට්ටමේ වේදිකාවක් සැපයීමේ අරමුණින් ලංකා ක්ලියර් ආයතනය විසින් පොදු කාඩ්පත් සඳහා වන ගෙවීම් ස්විචය හඳුන්වා දෙන ලදී. ලංකා ක්ලියර් ආයතනය විසින් පොදු කාඩ්පත් සඳහා වන ගෙවීම් සුවිචය ලංකා ගෙවීම් (LankaPay) වෙළෙඳ නාමය යොදා ගැනීම තුළින් නිර්මාණය කර ඇත. මෙය ප්‍රධාන ගෙවීම් යාන්ත්‍රණ පහක් හා සම්බන්ධ වේ. එනම් ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර සඳහා වන පොදු යෙදුම (Common ATM Switch - CAS), විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය (Common Electronic Fund Transfer Switch - CEFTS), හවුල් ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර සඳහා වන ස්විචය (Shared ATM Switch - SAS), පොදු විකුණුම් ස්ථාන යාන්ත්‍රණය (Common POS Switch - CPS) සහ ජංගම දුරකථන මගින් සිදු කරන ගෙවීම් සඳහා වන පොදු යාන්ත්‍රණය (Common Mobile Switch - CMobS) වශයෙනි.

i. ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර සඳහා වන පොදු යෙදුම

1986 වසරේ දී ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලදී. ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර හරහා සපයනු ලබන සේවාවන්ට මුදල් ආපසු ගැනීම්, ශේෂ විමසීම්, වෙක් පොත් ඉල්ලීම්, අරමුදල් මාරු කිරීම්, උපයෝගීතා බිල්පත් ගෙවීම් සහ පුද්ගලික හඳුනුම් අංක (PIN) වෙනස් කිරීම් ආදිය සිදු කළ හැකි ය. 2013 වසරේ ජූලි මාසයේ දියත් කරන ලද පොදු කාඩ්පත් සහ ගෙවීම් ස්විචය මගින් එහි සාමාජිකයන්ට අනෙකුත් LankaPay සාමාජිකයන්ගේ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර

මගින් තමන්ගේ ගිණුම්වලින් මුදල් ලබා ගැනීමට සහ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර හරහා ගිණුම් ශේෂ විමසීමට පහසුකම් ලබා දී ඇත. එනම් LankaPay සාමාජිකත්වය ලද ඕනෑම බැංකුවක ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර හරහා තමාගේ බැංකු ගිණුමේ ඇති මුදල් ගනුදෙනු හා අනෙකුත් සේවා ලබා ගැනීම කළ හැකිය. ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර පොදුවේ භාවිතය සඳහා වන උපදෙස් 2013 අංක 1 දරන පොදු විධිවිධාන මගින් ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර මාරු කිරීමේ මෙහෙයුම් පිළිබඳව ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගමට සහ පොදු ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර CAS සාමාජිකයින් සඳහා විවෘත සහ අනිවාර්ය අවශ්‍යතා නියම කෙරිණි. මෙය නැවත 2022 වසරේ දී බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු සඳහා CASහි ප්‍රාථමික සාමාජිකත්වය ලබා දීමේ දී සංශෝධනය විය. LankaPay හරහා ක්‍රියාත්මක වන පොදු කාඩ්පත් සඳහා ගෙවීම් ස්විචයෙහි ගනුදෙනු සම්බන්ධයෙන් අය කළ හැකි උපරිම සේවා ගාස්තු පිළිබඳව 2020 අංක 1 දරන පොදු විධිවිධාන මගින් දක්වා ඇත.

බැංකු කටයුතු ජනතාව අතර වඩාත් ප්‍රචලිත කිරීමෙහිලා ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර භාවිතය ඉවහල් වේ. ඒ තුළින් බැංකු ගනුදෙනු සඳහා ජනතාවට පෝලිමේ රැඳී සිටීමට ගත වන කාලය නිමා වීමෙන් මූල්‍යායතනවල මෙහෙයුම් පිරිවැය අඩු වීමට ද හේතුවක් වේ. ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර භාවිතය, ජනතා විශ්වාසය දිනා ගත් මාධ්‍යයක් ලෙස වර්ධනය වීමෙන් වර්තමානය වන විට මුදල් තැන්පත් කිරීමේ පහසුකම් ද ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර මගින් ලබා දීම සිදු වේ. එසේම සෑම ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකුවක්ම තම බැංකු ශාඛාවලට අදාළව ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර සේවාව පවත්වා ගෙන යෑම අනිවාර්ය වේ. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව අවසන් වන විට, පොදු කාඩ්පත් සේවා ලබා දීම සඳහා සේවා සාමාජිකයින් 30ක් එනම් බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු 20ක්, බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු 4ක් සහ බලපත්‍රලාභී මූල්‍ය සමාගම් 6ක් ලියාපදිංචි වී ඇත. පොදු ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර ස්විචය තුළ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර 5,847ක් මුදල් තැන්පතු හා මුදල් ආපසු ගැනීම් සේවා ලබා දීමට සම්බන්ධ වේ. 2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව තුළ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර

සඳහා වන පද්ධතිය භාවිතයෙන් කරන ලද ගනුදෙනු ප්‍රමාණය මිලියන 19 ඉක්මවා ඇති අතර එහි වටිනාකම රුපියල් මිලියන 220,000 ඉක්මවා වර්ධනය වී ඇත.

ii. විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය

විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය, ජාතික ගෙවීම් කවුන්සිලයේ නිර්දේශය සහ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අනුමැතිය යටතේ ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම මගින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි. 2015 වසරේ ආරම්භ කළ LankaPay විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණ සාමාජිකයින්ගේ පාරිභෝගිකයින්ට අන්තර්ජාල හා ජංගම දුරකථන හරහා කවුන්ටරය හරහා (Over the Counter) සහ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර හරහා බැංකුකරණයට පිවිසීමේ හැකියාව ඇත. අප බොහෝ දෙනා මෙම ගෙවීම් ක්‍රමයේ පහසුව සහ සාමාජිකත්වය දැනටමත් ලබා ගෙන ඇත. ඔබගේ බැංකුව විවෘතව නොමැති කාලයන්හි දී පවා ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර උපකාර කර ගෙන හෝ ජංගම දුරකථන, අන්තර්ජාලය මගින් විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය භාවිත කිරීම තුළ ගනුදෙනු කිරීමේ පහසුව ලැබේ. විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය මගින් සිදු වන ගනුදෙනුවල කාර්යක්ෂමතාව අනෙකුත් ගෙවීම් යාන්ත්‍රණයන්ට සාපේක්ෂව බලන විට ඉතාම ඉහළ වේ. එනම් තත්කාලීන පදනම මත තත්පර කිහිපයකින් බැංකු හුවමාරු හා ගෙවීම් සිදු කිරීම සඳහා පහසුකම් මේ මගින් සලසා දෙයි. මෙම යාන්ත්‍රණය හරහා පාරිභෝගිකයන්ට තම ගනුදෙනු හා විද්‍යුත් ගෙවීම් දිනය පුරාම සහ වර්ෂයේ දින 365 තුළ දී ම සිදු කිරීම සඳහා පහසුකම් සපයයි. අදාළ ගනුදෙනු පියවීම තත්කාලීන පදනම මත පාරිභෝගිකයාගේ ගිණුම්වලට අවම සේවා ගාස්තුවකට යටත්ව හර හෝ බැර කරනු ලැබේ. මේ සම්බන්ධයෙන් සිදු වන බැංකු අතර එනම් අන්තර් බැංකු පියවීම් තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය හරහා සෑම ගනුදෙනු කරන දිනයක දී ම දෙවරක් සිදු කෙරේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ඉතාම ජනප්‍රිය වූ කුඩා පරිමාණයේ ගෙවීම් පද්ධතියක් ලෙස විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය හරහා සිදු කරන ගෙවීම් පෙන්වා දිය හැකි ය.

2022 වසරේ පළමු කාර්තුව අවසන් වන විට, පොදු ඉලෙක්ට්‍රොනික අරමුදල් හුවමාරු සඳහා පද්ධතිය තුළ සේවා සපයන සාමාජිකයින් සංඛ්‍යාව 48කින් එනම්, බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු 24කින්, බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු 4කින් සහ බලපත්‍රලාභී මූල්‍ය සමාගම් 20කින් සමන්විත විය. 2014 අංක 2 දරන සාමාන්‍ය විධානය මගින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව පොදු ඉලෙක්ට්‍රොනික අරමුදල් හුවමාරු සඳහා පද්ධතිය සම්බන්ධයෙන් ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගමට සහ විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණයේ සාමාජිකයින්ට ප්‍රධාන විවක්ෂණශීලී සහ අනිවාර්ය අවශ්‍යතා පනවා ඇත. තවදුරටත් 2018 අංක 1 මග පෙන්වීම් විසින් විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණයේ ගෙවීම් හා පියවීම් වක්‍ර සංඛ්‍යාව වැඩි කිරීමට පහසුකම් සැපයීම ප්‍රතිස්ථාපනය කරන ලදී. ලියාපදිංචි විශේෂිත බැංකුවලට සාමාජිකත්වය ලබා දෙනු පිණිස පහසුකම් සැලසීම සඳහා උක්ත මග පෙන්වීම 2022 අංක 3 දරන චක්‍රලේඛය මගින් සංශෝධනය කරන ලදී.

ලංකා ක්ලියර් සමාගම විසින් මංගත සහ තත්කාලීන පදනම මත රජයේ ආයතනවල සිදු වන ගනුදෙනු පහසු කිරීමේ අරමුණින් LankaPay මංගත ගෙවීම් වේදිකාව 2017 වසරේ දී හඳුන්වා දෙනු ලැබී ය. මෙම පහසුකම ප්‍රථමයෙන් ශ්‍රී ලංකා රේගුව වෙත 2022 වසරේ පළමු කාර්තුව තුළ ලබා දුනි. දැනට ශ්‍රී ලංකා රේගුව, දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව, ආයෝජන මණ්ඩලය, ශ්‍රී ලංකා වරාය අධිකාරිය, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල, ආනයන සහ අපනයන පාලන දෙපාර්තමේන්තුව සහ ශ්‍රී ලංකා ප්‍රමිති ආයතනය වෙත මෙම පහසුකම් අවම සේවා ගාස්තුවකට යටත්ව ලබා දී ඇත. තව ද, ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම විසින් රුපියල් 10,000.00ට වඩා අඩු වටිනාකම් සහිත ගෙවීම් සඳහා පහසුකම් සලසා දීමේ අරමුණින් 2017 වසරේ දී ජස්ට්පේ (JustPay) ගෙවීම් යෙදුම හඳුන්වා දුනි. මෙහි ගෙවීම් සීමාව මේ වන විට රුපියල් 50,000 දක්වා ඉහළ නංවා ඇත. JustPay ගෙවීම් කවුළුව සඳහා දැනට ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකු 13ක්, ලියාපදිංචි විශේෂිත වාණිජ බැංකු 4ක්, සහ මූල්‍ය සමාගම් 7ක් පමණ සම්බන්ධ වී තිබේ. 2022 වසරේ

දෙවන කාර්තුව වන විට විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය හරහා මුළු වටිනාකම රුපියල් බිලියන 2,160 සඳහා සිදු කළ ගනුදෙනු සංඛ්‍යාව මිලියන 21 ඉක්මවා තිබුණි.

iii. හවුල් ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර සඳහා වන ස්විචය

ප්‍රමාණවත් තාක්ෂණික හැකියාවක් හෝ ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍රවල ආයෝජනය කිරීමට තරම් අදාළ මූල්‍යායතනවලට මුදල් නොමැති වන අවස්ථාවන්හි දී සේවාලාභීන්ට තම සේවාව වෙනත් බැංකුවක ස්වයංක්‍රීය ටෙලර් යන්ත්‍ර භාවිතයෙන් ලබා ගැනීම සඳහා මෙම පහසුකම LankaPay විසින් සපයා දී තිබේ. මෙම සේවාව හරහා මුදල් ගැනීමේ දී අය කරන ගාස්තුව, අවම ගාස්තුවට වඩා වැඩි මුදලක් වේ. එක් ලියාපදිංචි විශේෂිත බැංකුවක් සහ ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගමක් මෙහි සාමාජිකත්වය ලබා ගෙන ඇත.

iv. පොදු විකුණුම් ස්ථාන යාන්ත්‍රණය

ලංකාවේ පොදු විකුණුම් ස්ථාන (Point of Sale/POS) යාන්ත්‍රණය 2019 වසරේ දී Lankapay මගින් හඳුන්වා දෙනු ලැබිණි. ජාතික කාඩ්පත් යෝජනා ක්‍රමය යටතේ හඳුන්වා දෙනු ලැබූ ගෙවීම් කාඩ්පත් ගනුදෙනු සඳහා පහසුකම් සැපයීම මෙහි අරමුණ වේ. මෙහි විශේෂිත අරමුණක් ලෙස Lankapay සේවාව ලබාගන්නන් සහ නිකුත් කරන්නන් අතර ගනුදෙනු පියවීම් සිදු කිරීම පෙන්වා දිය හැකි ය. 2022 දෙවන කාර්තුව වන විට ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකු අටක් සහ ලියාපදිංචි විශේෂිත බැංකු එකක් මේ සඳහා ප්‍රාථමික සහභාගීවන්නන් ලෙස සම්බන්ධ වී ඇත.

v. ජංගම දුරකථන මගින් සිදු කරන ගෙවීම් සඳහා වන පොදු යාන්ත්‍රණය

ජංගම දුරකථන යොදා ගෙන ගෙවීම් පද්ධතිවල සේවා සපයන්නන් (පාරිභෝගික ගිණුම් පදනම් කර ගත් ජංගම ගෙවීම් පද්ධති ක්‍රියාකරුවන් සහ ජංගම දුරකථන පදනම් කර ගත් විද්‍යුත් මුදල් පද්ධති ක්‍රියාකරුවන්) ලෙස ක්‍රියා කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙතින් බලපත්‍ර

ලබා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. ජංගම ගෙවීම් පද්ධති සඳහා සේවා සපයන්නන් 14 දෙනෙකු සිටී.

12. QR (Quick Response) කේතය පදනම් කර ගත් ගෙවීම්

පාරිභෝගිකයකු සහ වෙළෙඳපොළ අතර ගෙවීම් කිරීමේ දී ඉක්මන් ප්‍රතිචාර QR කේතය පදනම් කර ගත් ගෙවීම්, ගෙවීම් පද්ධතියේ මැන කාලීනව හඳුන්වා දුන් විකල්ප ගෙවීම් මාධ්‍යයකි. කලාපීය වශයෙන් ගත් විට බොහෝ රටවල් QR කේත ක්‍රමය ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස භාවිත කිරීම හඳුන්වා දී ඇත. උදාහරණ ලෙස චීනය 2011, ඉන්දියාව 2016, සිංගප්පූරුව 2018, තායිවානය 2017 සහ ඉන්දුනීසියාව 2019 යන වසරවල දී විවිධ නම් යටතේ QR කේත ක්‍රමය ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස හඳුන්වා දී ඇති අතර එය ඉතා ඉහළ භාවිතයකින් යුත් ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස වර්ධනය වීම ද පෙන්වා දිය හැකිය. ශ්‍රී ලංකාවට QR කේත ක්‍රමය ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස හඳුන්වා දීම සඳහා අවධානය යොමු කළ කරුණු කිහිපයකි. ඒ අතර ණය කාඩ්පත් හා හර කාඩ්පත් භාවිතය ඉහළ අගයක් ගැනීම, POS යන්ත්‍ර 100,000කට ආසන්න සංඛ්‍යාවක් වෙළෙඳසැල් තුළ යොදා ගැනීම, ජංගම දුරකථන භාවිතය සැලකිය යුතු අගයකින් වර්ධනය වීම හා සුහුරු ජංගම දුරකථන භාවිතය වැඩි වීම, මුදල් නිකුත් කිරීම හා නඩත්තුව සඳහා වියදම අධික වීම පෙන්වා දිය හැකිය. තව ද උක්ත ගෙවීම් ක්‍රමවලින් ආවරණය නොවූ කුඩා පරිමාණ වෙළෙඳසැල් ඉලක්කගත වෙළෙඳ ප්‍රජාව ලෙස සලකා බලන ලදී. විශේෂයෙන්ම පොත්හල්, ගමනාගමන සේවා (බස් සහ අධිවේගී මාර්ග ගාස්තු ගෙවීම්), රූපලාවන්‍යාගාර සහ සැලුන්, සිල්ලර කඩ හා පාමසි, එළවළු සහ පලතුරු වෙළෙඳසැල්, මාළු වෙළෙඳසැල්, ආර්ථික මධ්‍යස්ථාන, උපකාරක පංති, වීදි කඩ ආදිය ඉලක්කගත වෙළෙඳ ප්‍රජාවට අයත් වේ. මේ නිසාම අනෙකුත් ගෙවීම් ක්‍රමවලට සාපේක්ෂව ඉතා අවම ගනුදෙනු පිරිවැය යටතේ QR කේත ප්‍රමිතිය හඳුන්වා දීම සිදු විය. වෙළෙඳසැල් හිමියාට සියයට 0.5ක අවම පිරිවැයක් යටතේ හඳුන්වා දීම සිදු වූ අතර පාරිභෝගිකයාගෙන් කිසිදු ගාස්තුවක් අය නොවේ. එසේම අනෙකුත් ගෙවීම් ක්‍රමවලට සාපේක්ෂව ගත් විට ජංගම දුරකථනය හරහා වෙළෙඳසැල තුළ දී ම ගනුදෙනු ඉතා ඉක්මනින් පියවීම සිදු වී දෙපාර්ශ්වයේ දුරකථනවලට ලැබෙන කෙටි පණිවිඩ සේවාවෙන් එය තහවුරු වීම ද සිදු

වේ. කුඩාම ප්‍රමාණයේ ගනුදෙනු වටිනාකම් හා රුපියල් 200,000.00 දක්වා සඳහා වන ගෙවීම් සිදු කළ හැකි ය.

මෙහි දී, පාරිභෝගික පහසුව සහ ආරක්ෂාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් LANKAQR පිරිවිතර ලෙස නම් කර ඇති ගිණුම් විස්තර ඇතුළත් QR කේත ප්‍රමිතියක් නිකුත් කරන ලදී. ගෙවීම් සහ පියවීම් හරහා විවිධ ගෙවීම් යාන්ත්‍රණ සහ උපකරණවල අන්තර් ක්‍රියාකාරීත්වය සහතික කිරීමට දේශීය මුදල් සඳහා ජාතික ඉක්මන් ප්‍රතිචාර කේත සඳහා ප්‍රමිතියක් ස්ථාපිත කිරීම පිළිබඳ 2018 අංක 6 දරන පද්ධති වකුලේඛය අනුව සේවාදායකයින් QR කේත ප්‍රමිතියක් ස්ථාපිත කළ යුතු වේ. LANKAQR මත පදනම් වූ අන්තර්-බැංකු ගනුදෙනු ආයතනය තුළ පියවනු ලබන අතර අන්තර්-බැංකු නොවන ගනුදෙනු විද්‍යුත් අරමුදල් පැවරීම සඳහා වූ පොදු යාන්ත්‍රණය හරහා පියවනු ලැබේ. මේ සඳහා 2018 අංක 6 දරන ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති වකුලේඛය ප්‍රතිස්ථාපනය කරමින් National QR සංග්‍රහයක් ස්ථාපිත කිරීම පිළිබඳව උපදෙස් මාලාවක් අඩංගු 2019 අංක 2 දරන ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති වකුලේඛය නිකුත් කරන ලදී.

සමස්තයක් ලෙස කුඩා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතිය එනම් සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතිය සම්බන්ධයෙන් සලකා බලන විට එහි ගවේෂී පද්ධති උපකරණ රාශියක් පවතින බව පෙනේ. ඒ තුළ මුදල් ඇණවුම් හා වෙක්පත් සාම්ප්‍රදායික හා කාල සංවේදීතාව අඩු ගෙවීම් උපකරණ ලෙස පෙන්වා දිය හැකි ය. එසේ වුව ද සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතිය තුළ වර්තමානය වන විටත් වෙක්පත් වැදගත් ගෙවීම් උපකරණයක් ලෙස හඳුනා ගත හැකි ය. ඒ සඳහා බලපාන හේතු වශයෙන් බොහෝ ආයතනවල මුදල් ගනුදෙනු පටිපාටිය සඳහා ගෙවීම් මාධ්‍ය තෝරා ගැනීමේ විකල්ප අවස්ථාවලින් ඉවත් වී වෙක්පත් පමණක් ඇතුළත් කර තිබීම පෙන්වා දිය හැකි ය. එසේම වෙක්පත් මගින් ගනුදෙනු සිදු කිරීමේ දී දාතම යෙදූ දින සිට ඉදිරියට මාස තුනක පමණ කාලයක් ලබා දීම නිසා කාල සංවේදී නොවන ගනුදෙනු පියවීම සඳහා වෙක්පත් බහුල වශයෙන් යොදා ගන්නා බව පෙනී යයි. කෙසේ වුව ද සීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වූ වෙනත් ගෙවීම් උපකරණ රාශියක් පවතින අතර බොහෝ විට ඉතා කෙටි කාලයක් තුළ ගෙවීම් පහසුව සලසා දෙයි. ගනුදෙනු සිදු කිරීම සඳහා ඔබ කුමන ගෙවීම් උපකරණයක්

භාවිත කරන්නේ ද යන්න ඒ සඳහා ගතවන කාලය, වටිනාකම, භාවිතා කරන තාක්ෂණය, ඒ සඳහා ජංගම දුරකථනය භාවිත කිරීමට ඇති කැමැත්ත, පරිගණක භාවිතය සහ අනෙකුත් පහසුකම් තිබීම යන කරුණු බලපායි. මේ අනුව බලන විට සාමාජීය වශයෙන් ඉතා වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු කරන ගෙවීම් පද්ධතියක් ලෙස සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතිය හඳුනා ගත හැකි අතර පාරිභෝගිකයාට ගනුදෙනු පහසුව සලසා ගැනීම සඳහා සරල, සාම්ප්‍රදායික හා සංකීර්ණ ගෙවීම් පද්ධති උපකරණ රාශියක් විවිධ වෙළෙඳ ප්‍රජා හා සහභාගිවන්නන් ඉලක්කගත කරමින් විශ්වසනීයව විකාශනය වන බව ප්‍රකාශ කළ හැකි ය.

තත් කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය (Real Time Gross Settlement System - RTGS)/මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති/පද්ධතිමය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධති

ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඇති පද්ධතිමය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධතිය ලෙස තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය හඳුනා ගත හැකි ය. මේ තුළින් කාල සංවේදී සහ විශාල වටිනාකම් පදනම් කර ගත් ගනුදෙනු පියවීම තත්කාලීන පදනම මත සිදු වේ. මෙම පද්ධතිය තුළ ගනුදෙනුකරුවන්ගේ සියලු ගනුදෙනු තත්කාලීන පදනම මත සහ අවලංගු කළ නොහැකි ලෙස පිළිවෙලින් පියවීම් සිදු වේ. මුදල් භාවිත නොකර සිදු කරන ගනුදෙනුවලින් සියයට 97ක්ම සිදු වන්නේ තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය තුළින් බව 1.1 රූප සටහන අනුව පැහැදිලි වේ. මෙම ගනුදෙනු සඳහා සහභාගිත්ව ආයතන මගින් ලැබෙන ගනුදෙනු ලෙස අන්තර් බැංකු ඒකීය වෙළෙඳපොළ, රජයේ සුරැකුම්පත් වෙළෙඳපොළ, විවට වෙළෙඳපොළට අදාළව සුරැකුම්පත් මිල දී ගැනීම් හෝ විකිණීම් කටයුතු, කෙටිකාලීන සුරැකුම්පත් වෙන්දේසි පැවැත්වීමට අදාළ වන පියවීම්, විනිමය වෙළෙඳපොළ රුපියල් ගෙවීම්වලට අදාළ ගනුදෙනු සහ පාරිභෝගිකයන්ගේ හදිසි ගනුදෙනු පියවීම් ඇතුළත් වේ. එයට අමතරව, ලංකා ක්ලියර් ගෙවීම් පද්ධතියේ, අනු පද්ධති හා සම්බන්ධ වන ගිණුම්වල ශුද්ධ ශේෂ පියවීමට අදාළ ගනුදෙනු ද මේ තුළින් සිදු වේ.

තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය තුළ ගනුදෙනු පියවීම් පහසු කිරීම සඳහා ලංකාසෙක්‍යු පද්ධතියට සම්බන්ධව නිර්ලේඛන සුරැකුම්පත් පියවීමේ ක්‍රමය සහ නිර්ලේඛන සුරැකුම්පත් තැන්පතු ක්‍රමය ලෙස තවත් පද්ධති දෙකක් සම්බන්ධ වේ. ලංකාසෙක්‍යු මගින් මෙම පද්ධතීන් තුළ

සිදු වන ගනුදෙනු හා සුරැකුම්පත් පියවීම් තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතියට සම්බන්ධ කරයි. විද්‍යුත් හෝ නිර්ලේඛන ආකාරයෙන් රජයේ සුරැකුම්පත් සහ මහ බැංකු සුරැකුම්පත් නිකුත් කිරීම මෙන් ම ගෙවීමට එරෙහි ව පැවරීම පදනම මත එවැනි නිර්ලේඛන සුරැකුම්පත් පිළිබඳ ගනුදෙනු පියවීම සඳහා ලංකාසෙක්‍යු පහසුකම් සලසයි. සහභාගිවන්නන් අතර ද්‍රවශීලතා ගැටලු විසඳීම සඳහා ඇපකර ලෙස නිර්ලේඛන සුරැකුම්පත් තැන්පතු ක්‍රමය තුළ ඇති සහභාගිවන්නන් විසින් ආයෝජනය කළ රජයේ සුරැකුම්පත් තබා ගෙන වාණිජ බැංකු සහ ප්‍රාථමික ගැනුම්කරුවන් සඳහා අවශ්‍ය වන ද්‍රවශීලතා අවශ්‍යතා දිනය තුළ සහභාගිවන්නන් වෙත ලබා දීමේ පහසුකම මෙමගින් සලසා දෙයි. එය තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතියේ සුමට ක්‍රියාකාරීත්වය සඳහා සහභාගිවන්නන් සහ ප්‍රාථමික වෙළෙඳුන් අතර එක් දින ගනුදෙනු පියවීම සඳහා මහ බැංකුව විසින් සලසා දෙන පහසුකමකි.

2022 වසරේ දෙවන කාර්තුව තුළ තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය තුළින් පියවීම් කළ ගනුදෙනුවල මුළු වටිනාකම රුපියල් බිලියන 205,000 තරම් විශාල වේ. ඒ අතර ප්‍රතිවිකුණුම් ගනුදෙනු, එක් දින ද්‍රවශීලතා පහසුකම සැපයීමට අදාළ ගනුදෙනු, නිත්‍ය තැන්පතු පහසුකම් ගනුදෙනු, අන්තර් බැංකු ගනුදෙනු, පාරිභෝගික ගනුදෙනු, ලංකා ක්ලියර් හා අනෙකුත් ගනුදෙනු ඇතුළත් වේ. තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතියේ මෙහෙයුම් කටයුතු සතියේ ව්‍යාපාරික දිනවල පෙරවරු 8.00 සිට පස්වරු 4.30 දක්වා අතර කාලය තුළ ක්‍රියාත්මක වේ. මේ පිළිබඳව මෙහෙයුම් උපදෙස් ගෙවීම් සහ පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුවේ තත්කාලීන දළ පියවීම් අංශය මගින් සහභාගිවන්නන්ට නිකුත් කරයි. ගනුදෙනු සඳහා අය කරන ගාස්තු සංශෝධනය කිරීම සඳහා 2020 අංක 18 දරන ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති චක්‍රලේඛ නිකුත් කරන ලදී. ඒ අනුව, 2020 ඔක්තෝබර් 01 වැනි දින සිට ක්‍රියාත්මක වන පරිදි තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය හරහා සිදු කරන ලද අරමුදල් මාරු කිරීම් සඳහා පාරිභෝගිකයින්ගෙන් අය කළ හැකි ගාස්තුව ගනුදෙනුවකට රුපියල් 1,000 සිට රුපියල් 400 දක්වා අඩු කර ඇත. 2022 වසරේ පළමු කාර්තුව අවසන් වන විට තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතියට සහභාගිවන්නන් 35 දෙනෙක්, එනම් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු 24, එක් බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකුවක්, ප්‍රාථමික අලෙවි නියෝජිත සමාගම් 7ක්, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල සහ කොළඹ කොටස් වෙළෙඳපොළ මධ්‍යම තැන්පතු පද්ධතිය ගනුදෙනු සඳහා භාවිත කළේ ය.

ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමය (Asian Clearing Union - ACU)

1974 වසරේ දී ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමය ආරම්භ කරන ලද්දේ වෙළෙඳාමට අදාළව සාමාජික රටවල් අතර ගෙවීම් පහසුකම් සැලසීමේ ප්‍රධාන අරමුණ ඇතිව ය. ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ මූලස්ථානය ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ මහ ලේකම් කාර්යාලය ලෙස හැඳින්වෙන අතර, එය ඉරානයේ ටෙහෙරාන් නුවර පිහිටා ඇත. දැනට ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ සාමාජිකත්වය මහ බැංකු/මුදල් අධිකාරීන් නමයකින් සමන්විත වේ. බංගලාදේශය, භූතානය, ඉන්දියාව, ඉරානය, නේපාලය, මාලදිවයින, මියන්මාරය, පකිස්ථානය සහ ශ්‍රී ලංකාව ඒ අතර වේ. ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ සාමාජික රටවල ගනුදෙනුවලට අදාළ තීරණ ගැනීමේ දී අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය එනම් සාමාජික මහ බැංකු අධිපතිවරුන් වාර්ෂිකව රැස් වේ. ගෙවීම් පියවීම් යාන්ත්‍රණය සඳහා සාමාජික රටවල සිදු වන අන්තර් කලාපීය වෙළෙඳාම සම්බන්ධ ගෙවීම් හා පියවීම් බහුපාර්ශ්වික පදනමක් මත මහ බැංකු/මුදල් අධිකාරීන් අතර සිදු වේ. ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ මහලේකම් කාර්යාලය මගින් දැනුම් දෙන පරිදි ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ ශුද්ධ පියවීම් තත්ත්වය සහ උපචිත පොලී පියවීම ද්වි-මාසිකව සිදු වේ. ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ සාමාජිකයින්ගේ ගිණුම් ආසියානු මූල්‍ය ඒකකයේ (Asian Monetary Unit - AMU) පවත්වා ගෙන යනු ලැබේ. ආසියානු මූල්‍ය ඒකකය යනු ආසියානු නිෂ්කාශන සංගමයේ ඩොලරය ලෙස අර්ථ දැක්වේ. එය වටිනාකමින් එක්සත් ජනපද ඩොලරයකට සමාන වේ.

වර්තමාන ප්‍රවණතා සහ අභියෝග

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව රටේ ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය වර්ධනය කිරීමෙහිලා ප්‍රධාන කාර්යයක් ඉටු කරයි. භාණ්ඩවලට භාණ්ඩ හුවමාරු කර ගත් ආර්ථිකයක් (බාටර් ක්‍රමය) තුළ ගනුදෙනු සිදු කිරීමේ දී ඇති වූ අපහසුතාව/වුවමනාවන්ගේ ද්වික සම්පාතය සඳහා විසඳුම් ලැබීම ගෙවීම් මාධ්‍යයක් ලෙස මුදල් යොදා ගැනීම තුළ ඉටු විය. ඉන් පසු මුදල් යොදාගෙන ගෙවීම් සිදු කරන ලද පහසුකම් තවදුරටත් වැඩි දියුණු කරමින් එම ගෙවීම්, ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති ආශ්‍රයෙන් කාර්යක්ෂමව හා සුරක්ෂිතව ඉටුකර ගත හැකිය මූල්‍ය අංශයේ ස්ථායීතාව ළඟා කර ගැනීමට අවශ්‍ය වන මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් සැපයීම, ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය මෙහෙයවීම හා පවත්වා ගෙන

යෑම, නියාමනය කිරීමෙන් හා නව ගෙවීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීමෙන් මුදල් සහ මූල්‍ය ක්‍රමයේ ස්ථායීතාව කෙරෙහි මහජන විශ්වාසය ගොඩ නැඟීමට උපකාරී වේ.

ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතියක ආරම්භය, වෙළෙඳපොළ අවශ්‍යතා අනුව වැඩිදියුණු වීම්, ඒ සඳහා වන නීතිමය බලතල හිමි අධිකාරිය විසින් පනවන ලද විවිධ උපදෙස් හා නියෝගවලට අනුකූලව සිදු වන අතර තවදුරටත් ඒ පිළිබඳ අඛණ්ඩ පදනමින් නිරන්තර සුපරීක්ෂණය හා නියාමනය කිරීම සිදු වේ. සිල්ලර ගෙවීම් පද්ධතියක් හෝ මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීමේ මූලික අරමුණ ලෙස ගෙවීම් කටයුතු සිදු කරන්නාගේ ගනුදෙනු ඉතාම නිරවුල්ව සහ කාර්යක්ෂමව සිදු කිරීමට ඇති හැකියාව සලසා දීම හරහා ස්ථායීතාව ඇති කිරීම බව පෙන්වා දිය හැකි ය. එසේම ගෙවීම් පද්ධතියේ සහභාගීකරුවන් සහ සේවාදායකයින් උපදෙස් හා නියෝගවලට අනුකූල වෙමින් පාරිභෝගිකයාගේ ගිණුම් තොරතුරුවල රහස්‍යභාවය තෙවන පාර්ශ්වයක් වෙත නිරාවරණය වීම වැළැක්වීම සඳහා පද්ධති නඩත්තුව, යාවත්කාලීන කිරීම සහිතව සියයට 99.99ක ගෙවීම් පද්ධතියක් පවත්වා ගෙන යෑමට අවශ්‍ය සියලු පියවර ගත යුතු වේ.

මූල්‍ය තොරතුරු පිළිබඳ දත්ත ඉතාම සංවේදී දත්ත ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. එම නිසා තමාගේ මූල්‍ය තොරතුරු දත්ත ඇතුළත් හර හෝ ණය කාඩ්පත් අස්ථානගත වීමක දී හෝ ගනුදෙනුවක් සිදු වී ඇති බව තම දුරකථනයට ලද කෙටි පණිවිඩයක් හෝ විශ්වාසදායී මාර්ගයකින් දැන ගත් වහාම තමාගේ ගනුදෙනු පිළිබඳ ගැටලුවක් හෝ අවිනිශ්චිතතාවක් ඇති බව අදාළ සේවා සපයන්නා වන තමාගේ බැංකු ගිණුම විවෘත කර ඇති බැංකුව වෙත වාර්තා කළ යුතු ය. ආයතනය විසින් අදාළ ගැටලුව විසඳීම හෝ විසඳීමට අවශ්‍ය සියලු පියවර ගන්නා අතර පාරිභෝගිකයාට මූල්‍යමය අවාසියක් වීම නතර කිරීම සඳහා පියවර ගනී. එසේම, සංවේදී දත්ත පිළිබඳ පාරිභෝගිකයාගේ ගිණුම් තොරතුරු රැක ගැනීම සඳහා සේවාදායකයා, බැංකුව හෝ ගෙවීම් පද්ධතියේ සහභාගීවන්නන් පමණක් නොව පුද්ගලයන් තනි තනි වශයෙන් ද වගකිව යුතු වේ. ආරක්ෂිත ක්‍රම හරහාම ගනුදෙනු සිදු කිරීමට හා තමාගේ මූල්‍ය තොරතුරු (කාඩ්පත්වලට අදාළව) ඒ හරහා නිරාවරණය නොකිරීමට වග බලා ගත යුතු වේ. ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති භාවිත කිරීමේ දී තමාගේ පහසුව සලසා ගැනීම සඳහා තමා භාවිත කරන ගෙවීම් පද්ධතිය, සේවාදායකයා හෝ සේවා සපයන්නා ලියාපදිංචි අවසර ලත් සේවා සපයන්නෙකු

ද යන්න පිළිබඳ පාරිභෝගිකයා දැනුවත් විය යුතු ය. එසේම මූල්‍ය කටයුතු සඳහා ගිණුම් ආරම්භ කිරීමේ දී සෑම විටම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ලියාපදිංචි බැංකුවක් හෝ මූල්‍ය සමාගමක් මගින් සිදු කිරීම ද වැදගත් වේ.

අතථ්‍ය මුදල් පිළිබඳව ලෝකයේ විවිධ රටවල් තුළ ඇති වෙමින් පවත්නා ප්‍රවණතාව හමුවේ අතථ්‍ය මුදල් භාවිතය ඉහළ යමින් පවතී. අතථ්‍ය මුදල් යනු මහ බැංකුවක් හෝ පොදු අධිකාරියක් විසින් නිකුත් නොකරන ලද හෝ අනිවාර්යයෙන් මුදල් ඒකකයකට සමාන හෝ ආරුඛ මුදල් ලෙස අනුයුක්ත නොකරන ලද, නමුත් ස්වභාවික හෝ කිසියම් නිත්‍යනුකූල පුද්ගලයන් හෝ පුද්ගලයන් කණ්ඩායමක් විසින් පිළිගනු ලබන වටිනාකම් සංඛ්‍යාංක නිරූපණයක් ලෙස දැක්විය හැකි ය. උදාහරණ ලෙස BitCoins, LiteCoins පෙන්වා දිය හැකි ය. ගෙවීම් කිරීමට සහ ඉලෙක්ට්‍රොනිකව අතථ්‍ය මුදල් මාරු කිරීමට, ගබඩා කිරීමට හෝ වෙළෙඳාම් කිරීමට හැකි ය. එහෙත් එම රටේ මූල්‍ය අධිකාරිය අතථ්‍ය මුදල් එම රටේ භාවිත වන පිළිගත් මුදල් ඒකකය ලෙස නොසලකන නිසා අතථ්‍ය මුදල් මගින් කරන ගනුදෙනු එරට තුළ මූල්‍ය අධිකාරිය හෝ ගෙවීම් පියවීම් අධිකාරිය විසින් නියාමනයට ලක් කිරීම සිදු නොවන අතර ඒ පිළිබඳව කිසිදු වගකීමක් දැරීම ද සිදු නොවේ. නමුත් පාරිභෝගිකයකුට ඔහුට අවශ්‍ය නම් අතථ්‍ය මුදල් අන්තර්ජාලය තුළින් තමාගේ ජංගම දුරකථනය තුළ ගබඩා කළ හැකි අතර එය ගනුදෙනු සඳහා භාවිත කළ හැකි වේ. මෙම අතථ්‍ය මුදල් සඳහා වන වෙළෙඳපොළ වටිනාකම දෛනිකව විශාල වශයෙන් උච්චාවචනය වීම තුළින් මෙහෙයවන්නන්ට වාසි හා අනෙක් අයට

බොහෝ විට අවාසිදායක තත්ත්වයක් ඇති විය හැකි ය. ඒ තුළින් තමාගේ ගොනුවේ ගබඩා කර ඇති මුදලේ වටිනාකම ඉතා සීඝ්‍රයෙන් පහළ බැසීම හෝ කඩා වැටීමේ අවදානමක් සිදු විය හැකි ය. මේ පිළිබඳව මූල්‍ය අධිකාරිය වශයෙන් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව මෙරට පාරිභෝගිකයන් දැනුවත් කිරීම් කරන අතර එවැනි අතථ්‍ය මුදල්වල ආයෝජනය කිරීමෙන් වළකින ලෙස ද ඉල්ලා සිටියි.

කෙසේ වුව ද අතථ්‍ය මුදල් එහි සීඝ්‍ර ව්‍යාප්තිය හා ඇතැම් රටවල වෙළෙඳපොළ තුළ ඇති සැලකිය යුතු හුවමාරු වටිනාකම නිසා එම රටවල මුදල් හා අනෙකුත් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී අවධානයට ලක්වන කරුණක් බව පෙන්වා දිය හැකි ය. මේ අනුව අතථ්‍ය මුදල්, මුදල් ඒකකයේ පැවැත්මට විවිධ ගැටලු මතු කරමින් මෑත කාලීනව ලොව බොහෝ රටවල ජංගම දුරකථන භාවිතයේ ඉහළ යෑමෙන් ව්‍යාප්ත වෙමින් පවතින අතර සහ මුදල් ඒකකයක් ලෙස පිළිගැනීමට ලක් නොවූ අභියෝගකාරී ගෝලීයකරණ ගෙවීම් උපකරණයක් ලෙස දැක්විය හැකි ය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ:

- 1949 අංක 58 දරන මුදල් නීති සංශෝධන පනත
- 2005 අංක 28 දරන ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති පනත
- ගෙවීම් හා පියවීම් විවරණිකාව - 2022 දෙවන කාර්තුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
- වාර්ෂික වාර්තාව 2021, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
- අන්තර්ජාලය

මූල්‍ය ස්ථායීතාව, නිරසාර සංවර්ධනය සඳහා මූල්‍ය පුනර්ගනනය

කීර්ති දුනුතිලක

ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර අධ්‍යක්ෂ

ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව

හැඳින්වීම

රටක තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා මූල්‍ය ස්ථායීතාව බෙහෙවින් වැදගත් වේ. මූල්‍ය ස්ථායීතාව නිතැතින් ම ආයෝජකයින්ගේ හා පාරිභෝගිකයින්ගේ විශ්වාසනීයත්වය ඉහළ නංවමින් ඔවුන් විසින් ගනු ලබන ආර්ථිකමය තීරණ වඩාත් තාර්කික කරන අතර එය රටක තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා ඉහළ ධනාත්මක බලපෑමක් සිදු කරයි. මූල්‍ය ස්ථායීතාව පවත්වා ගැනීම සඳහා මූල්‍ය පද්ධතියේ තිරසාර පැවැත්ම සහතික කිරීම අතිශයින් වැදගත් වන අතර ඒ සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම ප්‍රමුඛ අවශ්‍යතාවකි. ඒ අනුව, රටක මූල්‍ය ස්ථායීතාවක් ඇති කිරීමට නම් සමාජයේ සෑම කොටසකට ම බාධාවකින් තොරව විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතිය තුළින් වඩාත් සාධාරණ පදනමින් ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමේ හැකියාව පැවතිය යුතු යි. මෙම කාර්යය නිසි ලෙස ඉටු කිරීම සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා වන ක්‍රියාමාර්ග ගත යුතු යි. එලෙස රටක ඉහළ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයක් පැවතීමෙන්, සියලු සමාජ කොටස් විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතියේ ප්‍රතිලාභ ලබා ගනිමින් කුමන හෝ ආදායම් උත්පාදන කාර්යයකට සම්බන්ධ වී ඉහළ ජීවන තත්ත්වයක් ළඟා කර ගනු ඇත. එවැනි තත්ත්වයක් බොහෝ සාර්ව ආර්ථික විචල්‍යයන් සඳහා ධනාත්මක බලපෑමක් සිදු කරනු ලබන අතර එය රටක සමස්ත ආර්ථිකයේ තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා බෙහෙවින් සහය වනු ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය මිනිසුන්ගේ ඵලදායී ජීවිතයට අවශ්‍ය පහසුකම් සපයන අතර, මධ්‍යකාලීනව හා දිගුකාලීනව පවතින ආර්ථිකමය ඉලක්ක සපුරා ගැනීමේ සිට අනපේක්ෂිත හදිසි අවස්ථා දක්වා ඔවුන්ගේ ජීවිතවල සමස්ත ගුණාත්මකභාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පසුබිම සකස් කරනු ලැබේ. ප්‍රමාණවත් ආදායම් නොමැති වීම, විධිමත්

අංශයේ මූල්‍ය සේවාවන්හි ව්‍යාප්තිය සීමා සහිත වීම, එක් එක් පුද්ගල හා සමාජ කණ්ඩායම්වලට සුදුසු මූල්‍ය උපකරණ නොමැති වීම, තරගකාරී මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තුළ ඇති වන වෙනස්කම්වලට අනුගත වීමේ හැකියාවක් නොමැති වීම සහ විවිධ බාහිර හා අභ්‍යන්තරික සාධක හේතුවෙන් විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් ප්‍රතික්ෂේප වීම නිසා විධිමත් මූල්‍ය සේවා වෙත ප්‍රවේශ විය නොහැකි අඩු ආදායම් සහිත සමාජ කොටස් සහ දුප්පත් ජන කොටස් දුප්පත්කමින් සහ ආදායම් අසමානතාවෙන් මුදවා ගැනීමේ මෙවලමක් ලෙස මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය හඳුනා ගෙන ඇත. දරිද්‍රතාවේ සහ ආදායම් අසමානතාවේ විෂම වක්‍රය බිඳ දැමීමේ ප්‍රධානතම උපකරණයක් වශයෙන් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය හඳුනා ගෙන ඇති අතර 2000 වසරේ මුල් කාලයේ සිට මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය ගෝලීය ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති න්‍යාය පත්‍රයේ ප්‍රමුඛ මාතෘකාවක් බවට පත්ව ඇත. සාර්ව ආර්ථික ස්ථාවරත්වය, තිරසාර සංවර්ධනය, සහභාගීත්ව සංවර්ධනය, රැකියා උත්පාදනය, දළ දේශීය නිෂ්පාදනය ඉහළ නැංවීම, ඒක පුද්ගල ආදායම වැඩි කිරීම, දරිද්‍රතාව අඩු කිරීම සඳහා දියුණු සහ දියුණු වෙමින් පවතින රටවල් යොදා ගන්නා ගතික මෙවලමක් ලෙස ද මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය හඳුනා ගෙන ඇත.

එමෙන් ම අන්ත දරිද්‍රතාව අවසන් කිරීම, කුසගින්න අඩු කිරීමට දායක වීම, වඩාත් යහපත් සෞඛ්‍යය සහ යහපැවැත්ම සහතික කිරීම, ස්ත්‍රී පුරුෂ සමානාත්මතාව, විධිමත් අංශයේ ඉතුරුම් සහ ණය සඳහා වැඩි ප්‍රවේශයක් ලබා ගැනීම මෙන් ම සමාජයේ විවිධ කණ්ඩායම් අතර පවතින අසමානතාව සහ එක් එක් රටවල් අතර පවතින අසමානතාව අවම කිරීම සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම වඩාත් වැදගත් වන බව ලෝක බැංකුව සිය අනුභවික අධ්‍යයන මගින් පෙන්වා දී තිබේ.

රටක මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමෙන් විධිමත් මූල්‍ය අංශයේ ඉතුරුම් පවත්වා ගැනීම, විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් ණය ගැනීම, රක්ෂණ සේවා සපයා ගැනීම, ව්‍යාපාර ආරම්භ කිරීම සහ පුළුල් කිරීම, අධ්‍යාපනය හෝ සෞඛ්‍යය සඳහා ආයෝජනය කිරීම, අවදානම් කළමනාකරණය, කාලගුණික සහ වෙනත් බාහිර හා අභ්‍යන්තර කරුණු හේතුවෙන් මූල්‍ය කම්පන ඇති වන අවස්ථාවල දී වඩාත් තාර්කික මූල්‍යමය තීරණ ගැනීම කෙරෙහි අවශ්‍ය පරිසරය සකස් කර ගත හැකි යි.

තිරසාර සංවර්ධන ක්‍රියාවලියක් සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය වඩාත් විධිමත් හා මහා පරිමාණ වශයෙන් ප්‍රවර්ධනය කළ යුතු බව ලෝකයේ බොහෝ රටවල්, ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන ආයතන, මූල්‍ය ආයතන මේ වන විට පිළිගෙන ඇත.

ලෝක බැංකුව ප්‍රකාශ කරන පරිදි මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය රටක දර්ශනාව අඩු කිරීම සහ ආර්ථික වර්ධනය සඳහා පවතින හොඳම මෙවලමකි. එක්සත් ජාතීන්ගේ තිරසාර සංවර්ධන ඉලක්ක 17න් (Sustainable Development Goals - SDGs) අවම වශයෙන් ඉලක්ක 7ක් සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය ධනාත්මකව බලපෑම් සිදු කරන බව ලෝක බැංකුව විසින් පෙන්වා දී ඇත. මූලිකව ම බැංකු ගිණුමක් පැවතීම තුළින් මිනිසුන්ට මුදල් යැවීමට, ලැබීමට සහ ගෙවීම් සහ පියවීම් සිදු කිරීමට අවශ්‍ය පහසුකම් සලසන බැවින් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ මූලික පියවර බැංකු ගිණුමක් (ගනුදෙනු ගිණුමක්) සඳහා ප්‍රවේශ වීම බව ලෝක බැංකුව සඳහන් කරයි. බැංකු ගිණුමක් ආරම්භ කිරීම මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සඳහා මූලික ප්‍රවේශය වේ. එමගින් පුද්ගලයින්ට, කුටුම්භයන්ට සහ ව්‍යවසායකයින්ට වඩාත් කාර්යක්ෂම සහ ආරක්ෂිත මූල්‍ය සේවා සහ මූල්‍ය ගනුදෙනු, එනම් ණය ගැනීම සහ ඉතුරුම් පවත්වා ගැනීම සඳහා ප්‍රවේශය පුළුල් කර ගත හැකි අතර අනාගතයේ ආයෝජනය කිරීමට සහ ආර්ථික කම්පනවලට මුහුණ දීමට හැකියාව ද සහතික කර ගත හැකි යි. බැංකු ගිණුම් වෙත ප්‍රවේශ වීමෙන් ලොව සීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වන ඩිජිටල් මූල්‍ය ගනුදෙනු සඳහා ද සහභාගී විය හැකි අතර ඒ තුළින් ඩිජිටල් ආර්ථිකයට සහභාගී වීමට ද පුද්ගලයින්ට අවස්ථාව නිර්මාණය වේ. ඒ නිසා අනෙකුත් මූල්‍ය සේවා සඳහා අවශ්‍ය පසුබිම ගනුදෙනු ගිණුමක් පැවතීම මගින් තහවුරු වන බැවින් ලෝක බැංකු සමූහයේ 2020 මූල්‍ය විශ්ව ප්‍රකාශයට ද මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම ඇතුළත් කර ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා ජී 20 රටවල් මූලිකත්වය ගෙන කටයුතු කරන අතර ඒ සඳහා ඉහළ මට්ටමේ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කරයි. තිරසාර සංවර්ධනය, මූල්‍ය ස්ථායීතාව සහ මූල්‍ය පද්ධති ස්ථායීතාව ඇති කිරීමේ දී මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය නොමැති වීම ප්‍රධාන ගැටලුවක් බව ජී 20 රටවල් හඳුනා ගෙන ඇත. ඒ අනුව, ජී 20 රටවල් ලොව පුරා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා විවිධ උත්සාහ දරමින් සිටින අතර විශේෂයෙන් ම විද්‍යුත් මූල්‍ය ගනුදෙනු සඳහා වන ප්‍රවේශය වැඩි කිරීම සඳහා ඉහළ විභවතාවකින් අවශ්‍ය පියවර ගෙන ඇත. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ ඇති වැදගත්කම නිසා ම මේ වන විට ලෝකයේ සැලකිය යුතු රටවල් සංඛ්‍යාවක් (ලෝක බැංකු වාර්තාවලට අනුව රටවල් 60කට වැඩි සංඛ්‍යාවක්) මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ග සකස් කර ක්‍රියාත්මක කරමින් පවතී.

බොහෝ සංවර්ධිත මෙන් ම සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම මූලික ඉලක්කයක් වශයෙන් හඳුනාගෙන ඇති අතර බොහෝ පර්යේෂණ මගින් සහභාගීත්ව සංවර්ධනය සහ කුටුම්භ දර්ශනා මට්ටම අඩු කිරීමේ දී මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ පවතින ආර්ථිකමය වැදගත්කම තහවුරු කර ඇත. තව ද, මූල්‍ය අංශයේ සංවර්ධනය සහ ආර්ථික වර්ධනය සමඟ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයට ධනාත්මක සබඳතාවක් පවතින බවත් සමහර ආනුභාවික අධ්‍යයනයන්හි දී තහවුරු කර ඇත.

වඩාත් සාධාරණ ආර්ථික වර්ධනයක් සඳහා ලෝකයේ බොහෝ රටවල් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය ඔවුන්ගේ සංවර්ධන න්‍යාය පත්‍රයට ඇතුළත් කරගෙන ඇත. එස්. කොලාර්ඩ්ට් (S Collard, 2010) අනුව මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය බොහෝ දෙනා පිළිගෙන ඇති ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රමුඛතාවකි. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය, මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය කිරීමේ දී වැදගත් කාර්යභාරයක් සිදු කරන බවත් ඒ මගින් ආර්ථික සංවර්ධනය පහසු කරන බවත් ආර් ශර්මා (R Sharma, 2006) දී පෙන්වා දී ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය යනු කුමක් ද?

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය යනු පුද්ගලයකුගේ ආදායම හා වත්කම නොසලකා සියලු පුද්ගලයින්ට, කුටුම්භවලට සහ ව්‍යාපාරවලට දැරිය හැකි මිලකට විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය සේවා සඳහා ප්‍රවේශය තහවුරු කිරීමයි. මූලික වශයෙන් දුප්පත් ජන කොටස්වලට හා අඩු

ආදායම්ලාභීන්ට විධිමත් මූල්‍ය සේවා වෙත ප්‍රවේශ විය හැකි සහ දැරිය හැකි මිලකට මූල්‍ය සේවා ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය පරිසරය නිර්මාණය කිරීම මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය ලෙස අර්ථ දක්වා ඇත. සෑම කෙනෙකුට ම ඔවුන්ගේ මුදල් වඩාත් ඵලදායී ලෙස කළමනාකරණය කිරීමට ඉඩ සලසන, සුදුසු විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය නිෂ්පාදන හා සේවා සඳහා ප්‍රවේශ විය හැකි තත්ත්වයක් වශයෙන් ද මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය නිර්වචනය කර ඇත. ඒ අනුව, මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් විධිමත් මූල්‍ය අංශයට ඇතුළු වීම සඳහා පවතින සීමා මග හැරවීම හෝ අවම කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පරිසරය සකස් කරනු ලැබේ.

ලෝක බැංකු අර්ථකථනයට අනුව 'මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය යනු වඩාත් වගකීම් සහගත ලෙස හා තිරසාර පදනමින් පුද්ගලයින්ට සහ ව්‍යාපාරවලට ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා සපුරාලන ප්‍රයෝජනවත් සහ දැරිය හැකි මිලකට මූල්‍ය නිෂ්පාදන සහ සේවා එනම්, ගනුදෙනු ගෙවීම්, ඉතුරුම්, ණය සහ රක්ෂණය යනාදිය සඳහා ප්‍රවේශ සහතික කිරීමයි'. විවිධ අභ්‍යන්තර සහ බාහිර සාධක නිසා විධිමත් මූල්‍ය ආයතන වෙත ප්‍රවේශය නොමැති සහ සමාජයේ අඩු ආදායම් සහිත කණ්ඩායම් තිරසාර මූල්‍ය සේවා සඳහා යොමු කිරීම පිළිබඳව මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය වැඩිදියුණු කිරීමේ දී මූලිකව අවධානය යොමු කරනු ලැබේ. ඒ අනුව, අඩු ආදායම්ලාභීන් විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතිය වෙත කැඳවාගෙන ඒමේ සමස්ත කාර්යය මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් අපේක්ෂා කළ හැකි යි. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමකින් තොරව මූල්‍ය පද්ධති ස්ථායීතාවක් පවත්වා ගැනීම අපේක්ෂා කළ නොහැකි වනු ඇත. එහි දී අඩු ආදායම්ලාභී ප්‍රජාව කුමන හෝ ආදායම් උත්පාදන කාර්යයක් සඳහා යොමු කිරීම අතිශය වැදගත් වේ. ඒ අනුව, විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතිය තුළ පවතින පහසුකම් ඔවුන් වෙත ලබා දීම සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පහසුකම් සලසනු ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය යනු හුදෙක් විධිමත් අංශයේ බැංකු ගිණුමක් විවෘත කිරීමෙන් ඔබ්බට ගොස් නිවැරදි භාවිතයක් දක්වා යන ක්‍රියාවලියකි. මේ සඳහා මූල්‍ය පද්ධති ක්‍රියාකාරීත්වය සහ මූල්‍ය උපකරණ පිළිබඳව පුළුල් අවබෝධයක් ලබා ගැනීම වැදගත් වන බැවින් මූල්‍ය සාක්ෂරතාව වැඩිදියුණු කිරීම කළ යුතු යි. දියුණු සහ ශක්තිමත් මූල්‍ය පද්ධතියක් සඳහා මූල්‍ය සාක්ෂරතාව සහිත පුද්ගලයකු ගනුදෙනු ගිණුමක් හරහා සිදු කරන තාර්කික මූල්‍ය ගනුදෙනු

ධනාත්මකව බලපානු ලැබේ. දියුණු, ශක්තිමත්, විශ්වාසී සහ කාර්යක්ෂම මූල්‍ය පද්ධතියක් පවතී නම් මූල්‍ය ගනුදෙනු වඩාත් කාර්යක්ෂම හා ආරක්ෂිත වන අතර එය මූල්‍ය ස්ථායීතාව සහ ආර්ථික වර්ධනය සඳහා වඩාත් හිතකර වේ. ඒ හේතුව නිසා ලෝකයේ රටවල්, ආර්ථික පර්යේෂකයින්, ජාත්‍යන්තර ආයතන සහ පර්යේෂකයින් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා වන උපාය මාර්ග සකස් කරමින් සිටියි. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය මූලික ප්‍රවේශයන් 3ක් ඔස්සේ හඳුනාගත හැක. එනම්,

■ මූල්‍ය සේවා සඳහා ප්‍රවේශය

විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් සුදුසු සාධාරණ පිරිවැයක් සහිතව මූල්‍ය සේවා සපයා ගැනීම සඳහා එම සේවා සමඟ සම්බන්ධ වීමට ඇති පහසුව, දැනුවත් බව සහ හැකියාව මෙහි දී සලකා බලනු ලැබේ.

■ මූල්‍ය සේවා පරිහරණය

මූල්‍ය සේවාවන්ට ප්‍රවේශ වීමෙන් පසුව එකී මූල්‍ය උපකරණ සහ සේවා කාර්යක්ෂමව සහ විධිමත්ව පරිහරණය කිරීමට ඇති හැකියාව, දැනුවත්භාවය සහ පහසුව මූල්‍ය සේවා පරිහරණ ප්‍රවේශයේ දී සලකා බලනු ලබයි.

■ මූල්‍ය උපකරණ සහ සේවාවන්හි ගුණාත්මකභාවය

විධිමත් මූල්‍ය උපකරණ සහ සේවා වඩාත් උසස් හා ආරක්ෂිත විය යුතු ය. වඩාත් තාර්කික පරිභෝජනයට සහ ආයෝජනයට සරිලන පරිදි මූල්‍ය උපකරණ හා සේවා ගුණාත්මක විය යුතු අතර වඩාත් විශ්වසනීය හා ගතික විය යුතු යි.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය - ලෝක පැතිකඩ

වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් කොපමණ ප්‍රමාණයකට විධිමත් මූල්‍ය ආයතනයක බැංකු ගිණුමක් පවතී ද යන්න මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය මැනීමේ මූලික හා ප්‍රධාන මිනුම් දණ්ඩකි. පවතින දත්ත හා තොරතුරුවලට අනුව ගෝලීය වශයෙන් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු වෙමින් පවතී. 2017 Global Findex දත්ත අනුව 2014 පැවැති මිලියන 515ක වැඩිහිටි ජනගහනය ද ඇතුළුව 2011 සිට වැඩිහිටියන් බිලියන 1.2ක් ගනුදෙනු ගිණුමක් ලබා ගෙන ඇත. අරමුදල් නොමැතිකම, දුප්පත්කම සහ වෙනත් අභ්‍යන්තර සහ බාහිර සාධක හේතුවෙන් ලෝක වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් බිලියන

1.7කට තවමත් විධිමත් අංශයේ බැංකු ගිණුමක් සඳහා ප්‍රවේශය නොමැත. 2014 සහ 2017 අතර කාලයේ දී, මූල්‍ය ආයතනයක හෝ ජංගම මුදල් සේවාවක් හරහා ගිණුමක් ඇති වැඩිහිටියන්ගේ කොටස ගෝලීය වශයෙන් ගතහොත්, 2011 දී, වැඩිහිටියන්ගෙන් 51%කට බැංකු ගිණුමක් තිබුණු අතර 2017 දී එය 69% දක්වා ඉහළ ගොස් ඇත.

2011 - 51% - බැංකු ගිණුමක් සහිත වැඩිහිටි ජනගහනය

2014 - 62% - බැංකු ගිණුමක් සහිත වැඩිහිටි ජනගහනය

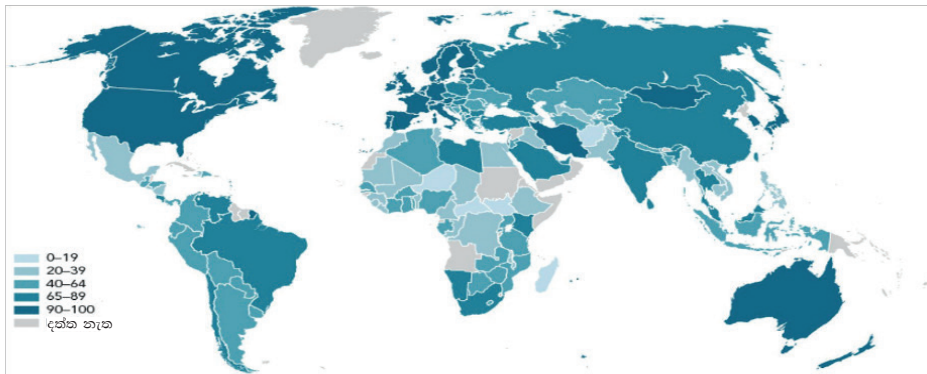
2017 - 69% - බැංකු ගිණුමක් සහිත වැඩිහිටි ජනගහනය

විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය සේවා සඳහා ප්‍රවේශය නොමැති පුද්ගලයින් සේ ම මිලියන 350ක පමණ සුළු පරිමාණයේ ව්‍යාපාර සඳහා ද විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය ප්‍රවේශය සම්බන්ධයෙන් සීමා කිරීම් පවතින බව හඳුනා ගෙන ඇත. එසේ ම, දියුණු වෙමින් පවතින රටවල සහ නැගී එන ආර්ථිකයන්හි පුරුෂයින්ට සාපේක්ෂව ස්ත්‍රීන්ට විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය ප්‍රවේශය සියයට 9කින් ඉහළ ය. 2017 Global Findex දත්තවලට අනුව සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන්හි කොටස සියයට 54 සිට සියයට 63 දක්වා ඉහළ මට්ටමකට පැමිණ ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය - ශ්‍රී ලංකාවේ පැතිකඩ

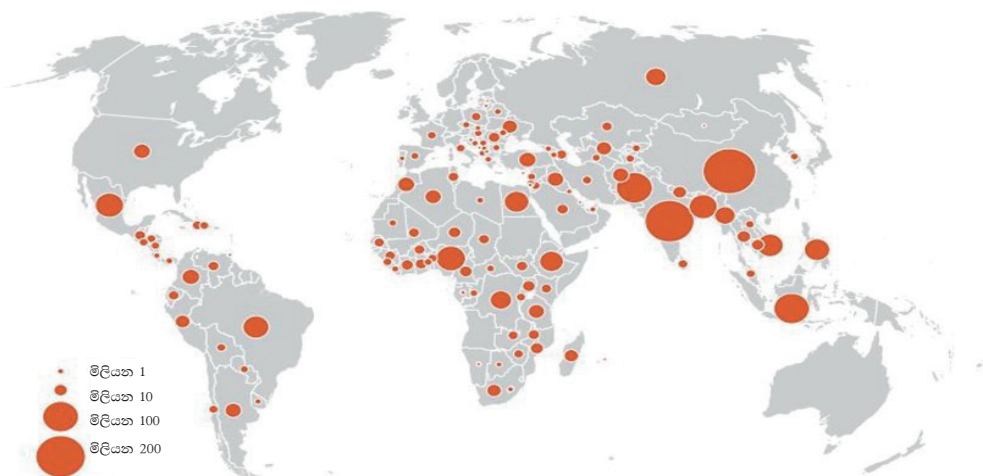
ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතිය මූලික අංශ තුනකින් සමන්විත වෙයි. එනම් විධිමත්, අර්ධ විධිමත් සහ අවිධිමත් අංශය වශයෙනි. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ 2021 දත්තවලට අනුව ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකු 24ක් (විදේශ

1 සිතියම: ගිණුම් හිමිකාරිත්වය, ලෝකයේ වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් ගිණුම් හිමි සංඛ්‍යාව, 2017

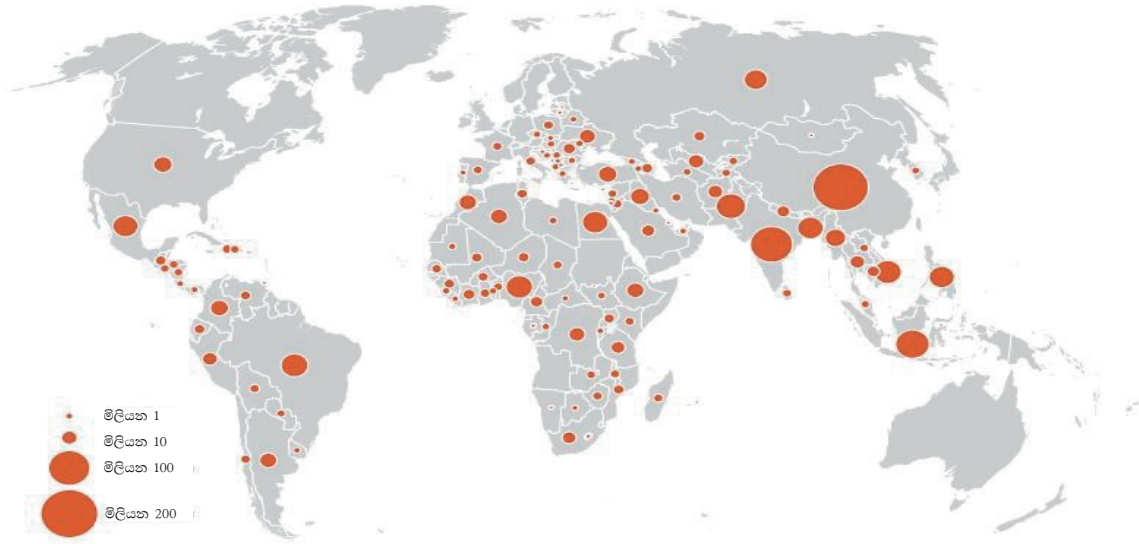
මූලාශ්‍රය: Global Findex

2 සිතියම: ගිණුම් නොමැති වැඩිහිටියන් - බිලියන 1.7කට විධිමත් අංශයේ බැංකු ගිණුමක් නොමැත, 2017

Global Findex

3 සිතියම: ගිණුම් නොමැති නමුත් ජංගම දුරකතනයක් හිමි සංඛ්‍යාව (බැංකුගත නොවූ වැඩිහිටියන්ගෙන් තුනෙන් දෙකකට ජංගම දුරකතනයක් නොමැත), 2017

මූලාශ්‍රය: Global Findex

බැංකු 11ක් ද ඇතුළු ව) සහ ලියාපදිංචි විශේෂිත බැංකු හයක් ක්‍රියාත්මකව පවතී. ඊට අමතර ව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව නියාමනය කරනු ලබන ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම් 37ක්, කල්බදු සමාගම් 66ක් සහ ක්ෂුද්‍ර මූල්‍ය සමාගම් 4ක් මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තුළ විධිමත් මූල්‍ය සේවා සපයනු ලබයි.

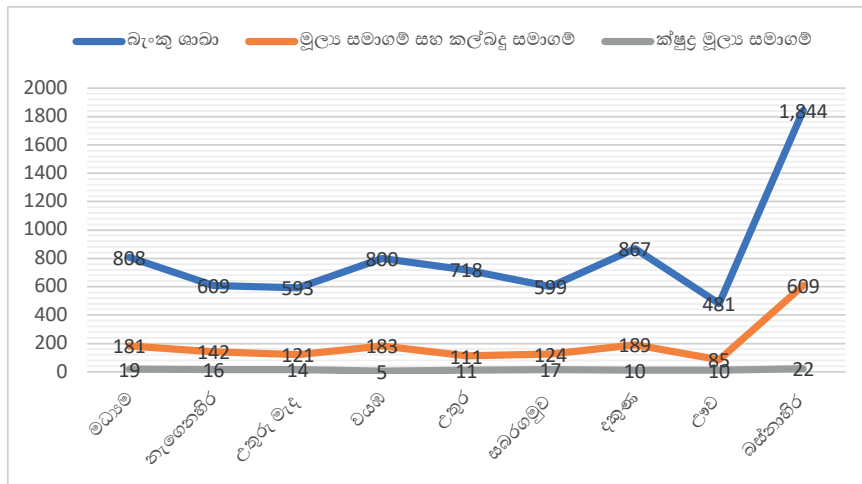
මිනිසුන් වෙත මූල්‍ය සේවා සැපයීම සඳහා ලියාපදිංචි බැංකු ආයතන හා සම්බන්ධ බැංකු ශාඛා 7,319ක් දිවයින පුරා ක්‍රියාත්මක වන අතර ටෙලර් යන්ත්‍ර 6,300කට අධික සංඛ්‍යාවක් පවත්වා ගෙන යනු ලබයි. ලියාපදිංචි බැංකු ආයතන මෙන් ම ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම් හා සම්බන්ධ ශාඛා 1,684ක් සහ විශේෂිත කල්බදු සමාගම් හා සම්බන්ධ ශාඛා 61ක් රට පුරා ඔවුන්ගේ මූල්‍ය සේවා සපයනු ලැබේ. ලියාපදිංචි ක්ෂුද්‍ර මූල්‍ය සමාගම් යටතේ ක්‍රියාත්මක වන ශාඛා ගණන 124කි. 2019 මාර්තු වන විට මුළු ජනගහනයෙන් 100,000කට බැංකු ශාඛා 16ක් පැවැති අතර, එය සමස්ත දකුණු ආසියාවේ 100,000කට පැවැති බැංකු ශාඛා 9.4ට සාපේක්ෂව සැලකිය යුතු ප්‍රශස්ත මට්ටමකි.

1 වගුව: මූල්‍ය ආයතනවල ශාඛාවල ව්‍යාප්තිය (පළාත් අනුව)

පළාත	බැංකු ශාඛා	මූල්‍ය සමාගම් සහ කල්බදු සමාගම්	ක්ෂුද්‍ර මූල්‍ය සමාගම්
මධ්‍යම	808	181	19
නැගෙනහිර	609	142	16
උතුරු මැද	593	121	14
වයඹ	800	183	5
උතුර	718	111	11
සබරගමුව	599	124	17
දකුණ	867	189	10
ඌව	481	85	10
බස්නාහිර	1,844	609	22
එකතුව	7,319	1,745	124

මූලාශ්‍රය: ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

1 රූප සටහන: ලියාපදිංචි මූල්‍ය ආයතනවල ව්‍යාප්තිය (පළාත් අනුව)

මූලාශ්‍රය: ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සඳහා පවතින මූලික දර්ශකවලට අනුව ශ්‍රී ලංකාව සැලකිය යුතු ප්‍රශස්ත මට්ටමක පවතී. 2017 Global Findex දත්තවලට අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් සියයට 74 දෙනෙකුට බැංකු ගිණුමක් පවතින අතර එම අගය දකුණු ආසියානු කලාපයේ සාමාන්‍ය අගය වන

සියයට 68 අඛණ්ඩව යන තත්ත්වයකි. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, ලෝක බැංකු සමූහයේ ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය සහයෝගීතාව සමඟ 2018 වසරේ දී සිදු කළ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ සමීක්ෂණයට අනුව ගිණුම් හිමි සංඛ්‍යාව මුළු වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් සියයට 83ක තරම් ඉහළ අගයකි. ශ්‍රී ලංකාවේ ගිණුම් සඳහා

2 වගුව: තෝරා ගත් රටවල් සහ කලාප කිහිපයක මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ දර්ශක

	ශ්‍රී ලංකාව	ඉන්දියාව	බංගලා දේශය	චීනය	දකුණු ආසියාව	අඩු ආදායම් රටවල්	මැදි ආදායම් රටවල්	ඉහළ වැඩි ආදායම් රටවල්	ඉහළ ආදායම් රටවල්
	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018
දළ ජාතික ඒක පුද්ගල ආදායම	3,850	1,670	1,330	8,250	1,611	614	4,891	8,176	41,150
සියලු වැඩිහිටියන්									
මූල්‍ය ආයතන ගිණුම් (% වයස 15+)	73.6	79.8	41	80.2	68.4	24.5	64.3	72.8	93.7
පසුගිය වසරේ ඉතුරුම් (% වයස 15+)									
මූල්‍ය ආයතන ඉතුරුම්	28.8	19.6	9.9	34.8	17.2	11.1	21.3	26.9	54.8
පසුගිය වසරේ ණය ගැනීම් (% වයස 15+)									
මූල්‍ය ආයතන ණය ගැනීම් හෝ ණය කාඩ්පත් භාවිතය	17.4	8.1	9.2	22.7	7.8	7.9	16	22.4	55.1
පසුගිය වසරේ ඩිජිටල් ගනුදෙනු (% වයස 15+)									
ඩිජිටල් ගනුදෙනු ලැබීම් හෝ ගෙවීම්	47.2	28.7	34.1	69.9	27.8	25.6	45.4	62.3	90.5

මූලාශ්‍රය: Little Data Book, ලෝක බැංකුව

ප්‍රවේශය ඉතා ඉහළ අගයක් ගන්න ද ගිණුම් භාවිතය සම්බන්ධයෙන් පවතින තත්ත්වය එතරම් සතුටුදායක මට්ටමක නොමැත. පවතින දත්තවලට අනුව තම ගිණුමේ මුදල් තැන්පත් කිරීමක් හෝ ගිණුමෙන් මුදල් ආපසු ගැනීමක් සිදු කර ඇත්තේ වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් සියයට 26කි. ඊට අමතරව වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් සියයට 29ක් විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය ආයතනයක මුදල් තැන්පත් කර ඇති අතර සියයට 17ක් දෙනා විධිමත් අංශයෙන් මූල්‍ය පහසුකම් ලබා ගෙන ඇත. ඒ අනුව පෙනී යන මූලික කාරණයක් වන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ සැලකිය යුතු පුද්ගල සංඛ්‍යාවක් තවමත් අවිධිමත් මූල්‍ය අංශය සමඟ ගනුදෙනු කරන බවත් විධිමත් මූල්‍ය අංශය සමඟ සිදු කරනු ලබන ගනුදෙනු වෙත ප්‍රවේශය එතරම් සතුටුදායක මට්ටමක නොපවතින බවත් ය.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ ආර්ථිකමය වැදගත්කම

ඉහතින් සඳහන් කළ ආකාරයට මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය, මූල්‍ය හා ආර්ථික අංශයේ ස්ථාවරත්වය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය සාධකයක් ලෙස ලොව පුරා රජයන්, ජාත්‍යන්තර ආයතන, මූල්‍ය අධිකාරීන් සහ මහ බැංකු විසින් හඳුනා ගෙන ඇත. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල පමණක් නොව සංවර්ධිත රටවල ද පුද්ගල, කුටුම්භ සහ ආයතනික මට්ටම් තුළ විධිමත් මූල්‍ය සේවා වෙත වැඩි ප්‍රවේශයක් පැවතීම දිළිඳුකම අවම කිරීමට සහ ආර්ථික වර්ධනය ඉහළ නැංවීමට උපකාරී වන බව තහවුරු කර ඇත. විශේෂයෙන් ම, 2007-2009 ගෝලීය මූල්‍ය අර්බුදයෙන් පසු ව, මූල්‍ය පද්ධතිය අවදානම අවම කිරීම සහ රටවල තිරසාර සංවර්ධන උපාය මාර්ග සඳහා මූල්‍ය ස්ථායීතාව ඉහළ නැංවීම අත්‍යවශ්‍ය බව ලොව පුරා පර්යේෂකයන් සහ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් සඳහන් කර ඇති අතර මූල්‍ය පද්ධති ස්ථායීතාව සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම වඩාත් වැදගත් වන බව පෙන්වා දී ඇත.

විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් බැහැර කරන වඩාත් අවධානමට සහ අවාසි සහගත තත්ත්වයන්ට මුහුණ දෙන අඩු ආදායම්ලාභී සමාජ කොටස්වල ඇති වන දුෂ්කරතා අවම කිරීම සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම වැදගත් වේ. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල සහ නැගී එන ආර්ථිකයන් සහිත රටවල ඉතුරුම් සහ ආයෝජන අතර පවතින අසමානතා අඩු කර සෑම පුද්ගලයෙකුට ම වඩාත් සාධාරණ අවස්ථා සහිත ආර්ථික වර්ධනයක් ළඟා කර ගැනීම සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සහය දක්වනු ලැබේ.

පුද්ගලයින් අවිධිමත් ඉතිරි කිරීමවලින් මුදවා විධිමත් මූල්‍ය අංශය තුළ ඔවුන්ගේ ඉතුරුම් පවත්වා ගෙන යෑමටත්, සාධාරණ මිල ගණන් යටතේ විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් ණය ලබා ගැනීමටත්, ඒවා ඵලදායී ලෙස ආයෝජනය කිරීමටත් අවශ්‍ය පහසුකම මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමෙන් ලැබේ.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සහ මූල්‍ය ස්ථාවරත්වය

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය විවිධාකාරයෙන් රටක මූල්‍ය ස්ථායීතාවට බලපානු ලැබේ. දැනට විවිධ බාහිර සහ අභ්‍යන්තර සාධක හේතුවෙන් විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් බැහැර කරනු ලබන පුද්ගල සහ සමාජ කොටස් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් විධිමත් මූල්‍ය අංශයේ සේවා වෙත ප්‍රවේශ කළ හැකි බව එච් ආර් කාන් (H R Khan, 2011) පෙන්වා දී ඇත. රටක අවිධිමත් මූල්‍ය අංශය වඩාත් පුළුල් නම් එය නිතැතින් ම මූල්‍ය පද්ධති ස්ථාවරත්වයට සෘණාත්මක බලපෑමක් සිදු කරනු ලබයි. අවිධිමත් මූල්‍ය පද්ධතිය පුළුල් වීම තුළින් ග්‍රාමීය ණයගැතිභාවය දැඩි ලෙස පුළුල් වන අතර එම අඩු ආදායම්ලාභී සමාජ කොටස් අතිශය උග්‍ර ණය උගුලකට ගොදුරු වේ. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සමාජ ගැටලු රාශියකට මුහුණ දීමට ද සිදු වේ. නිවාස, දේපළ අහිමි වීම, සමාජ අසහනය, කාන්තාවන් හා දරුවන් සමාජයේ කොන් වීම, ජීවත් වීමට තිබෙන බිය වැනි අතිශය දරුණු ප්‍රතිඵලයක් මේ තත්ත්වය තුළ ඇති වී තිබෙන බව බොහෝ රටවල මෙන් ම අප රට තුළ ද දක්නට ලැබෙන අවස්ථා තුළින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගත හැකි යි. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය විධිමත් මූල්‍ය අංශය තුළ පුළුල් ඉතුරුම් සහ ණය අතරමැදිකරණයක් ඇති කරන අතර එය අවිධිමත් මූල්‍ය අංශය දුර්වල කිරීමකට මඟ පාදනු ලබයි. තව ද, මූල්‍ය ආයතනවලට අලුතින් නිර්මාණය කරන ලද ව්‍යාපාරවල හෝ පුළුල් කළ වෙළෙඳපොළ තුළ ක්‍රියාත්මක වීමට වැඩි අවස්ථා ලබා දෙන බැවින් මූල්‍ය පද්ධතියේ සංයුතිය වෙනස්කම් සඳහා පහසුකම් සපයනු ලබන අතර මූල්‍ය පද්ධතිය තවදුරටත් පුළුල් කරනු ලබයි. මේ සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමේ මෙවලමක් වශයෙන් මූල්‍ය සාක්ෂරතාව දියුණු කිරීම කළ යුතු ම කාර්යයකි.

බොහෝ දියුණු වෙමින් පවතින රටවල අඩු ආදායම්ලාභී ජනතාව තමන්ගේ මූල්‍ය අවශ්‍යතා සපුරා ගනු ලබන්නේ අවිධිමත් මූල්‍ය අංශයෙනි. අවිධිමත් අංශයේ ඉතුරුම් සඳහා අවදානමක් පවතින අතර ණය ලබා ගැනීම සඳහා ඉහළ පිරිවැයක් දරනු ලබයි. එය නිතැතින් ම විධිමත් මූල්‍ය අංශයට ද අවධානමකි. රටක දුප්පත්

ජනතාවට විධිමත් මූල්‍ය ආයතනවල ඉතුරුම් වෙත ප්‍රවේශය ලබා දීමෙන් අර්බුදයේ අහිතකර බලපෑම් කළමනාකරණය කර ගත හැකි අතර පුළුල් පරාසයක පවතින මූල්‍ය සේවා වෙත ප්‍රවේශ වීමේ හැකියාව ද වර්ධනය කර ගත හැකි වේ.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම මගින් විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතියට විශාල පිරිසක් ප්‍රවේශ වීම හේතුවෙන් මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ ප්‍රසාරණය වන අතර මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තරගකාරිත්වය ඉහළ යනු ඇත. ඒ හේතුවෙන් වඩාත් ලාභදායී, ඉහළ ගුණාත්මක තත්ත්වයක් සහිත, ඉහළ වරණයක් සහිත මූල්‍ය සේවා ප්‍රමාණාත්මකව හා ගුණාත්මකව ඉහළ යනු ඇත. මූල්‍ය පද්ධති ස්ථාවරත්වය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය, බැංකු වත්කම්, ඒක පුද්ගල ආදායම සහ ආයෝජන ඉහළ නැංවීම සඳහා ධනාත්මක උපාය මාර්ගයක් බව ඒ ඒ ඩෙනිල්ලා (A A Dienillah) සහ එල් අන්ග්‍රෝනි (L Anggraeni), (2016) සඳහන් කර ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සහ ආර්ථික සංවර්ධනය

රටක ආර්ථික සංවර්ධනයට මූල්‍ය අංශයේ (මූල්‍ය පද්ධතියේ) කාර්යක්ෂමතාව ඉතා වැදගත් වේ. වඩාත් දියුණු, කාර්යක්ෂම, ගතික හා විශ්වසනීය මූල්‍ය පද්ධතියක් දේශීය හා විදේශීය ආයෝජකයින්ගේ විශ්වාසය තහවුරු කරනු ලැබේ. ආර්ථික අංශ අතර මුදල් ගනුදෙනු වඩාත් ඵලදායී හා කාර්යක්ෂම ලෙස ගලා යෑමට මග පාදනු ලැබේ. එවැනි තත්ත්වයක් රටක නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලිය නිතැතින් ම වඩාත් ඵලදායී හා කාර්යක්ෂම කරනු ලබන අතර එය රටක ආර්ථික වර්ධනයට ධනාත්මක බලපෑමක් සිදු කරනු ලැබේ.

ආර්ථික වර්ධනයට මූල්‍ය අංශය වැදගත් භූමිකා 4ක් ඔස්සේ ක්‍රියාත්මක වන බව ආර් ලෙවින් (R Levine, 2005), පෙන්වා දී ඇත. එනම්, අවධානම අඩු කිරීම, ඉතුරුම් ශක්තිමත් කිරීම, ගනුදෙනු හා තොරතුරු පිරිවැය අඩු කිරීම හා විශේෂිකරණය දිරිමත් කිරීම වශයෙනි. තව ද, එම් ෆාබ්‍යා (M Fabya, 2011) සඳහන් කරන ආකාරයට විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් උසස් තත්ත්වයේ, අඩු පිරිවැයක් සහිත අඩු අවදානමක් සහිත මූල්‍ය සේවා ලබා දීම ආර්ථික වර්ධනයට සහයක් වන බව පෙන්වා දී ඇත.

ප්‍රාග්ධනය නොමැති සහ ඉහළ මිල ගණන් යටතේ මූල්‍ය සේවා ලබා ගන්නා කෙනෙකුට මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් තමන්ගේ ආදායම් උත්පාදන

කාර්යයන් සඳහා ලාභදායී මූල්‍ය සේවා නැතිනම් දැරිය හැකි මිලකට පවතින මූල්‍ය සේවා වෙත ප්‍රවේශ විය හැකි අතර තිරසාර පැවැත්මක් සහිත ව්‍යාපාරවල නියුක්ත වීමේ අවස්ථාව හිමි වේ.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය, දුප්පත්කම හා ආදායම් අසමානතාව

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය අඩු ආදායම් සහිත මිනිසුන්ගේ මූල්‍යමය තත්ත්වය සහ ජීවන තත්ත්වය ඉහළ දැමීමට සහ ආදායම් අසමානතාව අඩු කිරීමට උදව් කරන බව ටී බෙක් (T Beck, 2007) සඳහන් කර ඇත. විධිමත් අංශයේ ඉතුරුම් පවත්වා ගැනීමෙන් මූල්‍ය කම්පනවලට ඔරොත්තු දීමට, සුමටව පරිභෝජනය කිරීමට, වත්කම් රැස් කිරීමට, අධ්‍යාපනය හා ආයෝජනය වැඩි කර ගැනීමට පහසුකම් සලසන බව එල් බ්රුන් (L Brune, 2011) පෙන්වා දී ඇත. ඉතුරුම් හා වඩාත් කාර්යක්ෂම සහ අඩු වියදම් ගෙවීම් ක්‍රම තුළින් දිළිඳුකමේ විෂම වක්‍රයෙන් මිනිසුන් ඉවත් කරන බව ආර් දික්ෂිත් (R Dixit) හා එම් ඝෝෂ් (M Ghosh, 2013) පෙන්වා දී ඇත.

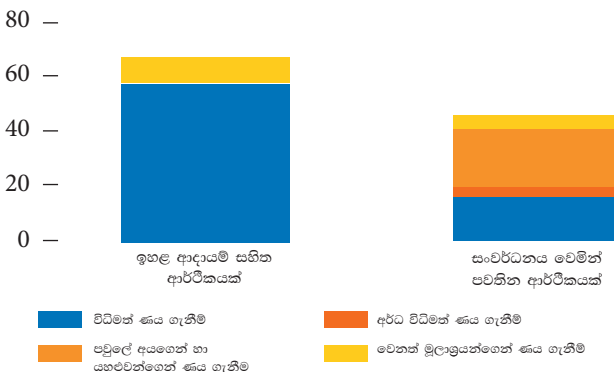
නැඟි එන සහ සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන් සහිත රටවල තවමත් හුදු මහත් බහුතරයක් විවිධ හේතු නිසා විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතියෙන් බැහැර කර ඇත. ප්‍රමාණවත් ආදායමක් උපයා ගැනීමට, අර්බුදකාරී අවස්ථාවල ආරක්ෂා වීමට සහ අනාගතය මූල්‍යමය වශයෙන් ගොඩ නගා ගැනීමට මිනිසුන් සතු හැකියාවට මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය නොමැති වීම ගැටලුවක්ව පවතී. විශේෂයෙන් ම ක්ෂුද්‍ර, සුළු හා මධ්‍ය පරිමාණ ව්‍යවසායකයින්ට විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතියට ප්‍රවේශය නොමැති වීම ද ව්‍යාපාර සංවර්ධනයේ දී අහිතකර ලෙස බලපෑම් සිදු කරනු ලබයි. ඒ අනුව, මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් දැරිය හැකි මිලකට විධිමත් අංශයේ ප්‍රවේශ සහතික කිරීමත්, භාවිතය වැඩි කිරීමත් මගින් කුටුම්භවලට සහ ව්‍යාපාරවලට ප්‍රාග්ධනය උපයා ගැනීමට, ආදායම් වැඩි කර ගැනීමට, අක්‍රමවත් මුදල් ප්‍රවාහ කළමනාකරණය කිරීමට, ආයෝජනය කිරීමට සහ අවසාන වශයෙන් දුප්පත්කම අවම කිරීමට උපකාරී වේ.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් මූල්‍ය ආයතන සඳහා ද, ශක්තිමත් පදනමක් සකස් කරයි. විශේෂයෙන් ම, බැංකු වෙත තැන්පතු ලබා ගැනීමේ වැඩි ඉඩකඩක් ඇති වන අතර එකී අරමුදල් ණය ලබා දීම සඳහා වඩාත් ශක්තිමත් පදනමක් සපයයි.

විධිමත් අංශයේ තැන්පතු, ණය අරමුදල් සඳහා අවශ්‍ය මුදල් ප්‍රවාහ සපයනු ලබන අතර තැන්පතු අංශයේ ස්ථායීතාව වැඩි කරයි. අඩු ආදායම්ලාභීන් තැන්පතු තබා ගැනීම සහ ණය ආපසු ගෙවීම සම්බන්ධයෙන් ස්ථාවර මූල්‍ය හැසිරීම් ප්‍රදර්ශනය කරන බව පෙනේ. එබැවින්, මූල්‍යමය වශයෙන් දුර්වල කාලවල දී, එවැනි ගනුදෙනුකරුවන්ගේ තැන්පතු අඛණ්ඩ අරමුදල් මූලාශ්‍රයක් බවට පත් වේ. එවැනි තත්ත්වයක් මූල්‍ය ආයතන හිතකර මට්ටමින් ඉදිරියට තල්ලු කරනු ලබයි. තව ද, මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තුළ කටයුතු කරන සියලු පාර්ශ්වයන් පවතින අවදානම අවම කර ඉහළ ප්‍රතිලාභ ලබා දෙනු ඇත.

සංවර්ධනය වෙමින් පවතින ආර්ථිකයන්ට සාපේක්ෂව සංවර්ධිත ආර්ථිකයන්හි වැඩිහිටියන්ගේ ඉහළ ප්‍රතිශතයක් ණය ලබා ගෙන ඇත්තේ විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙනි.

2 රූප සටහන - වැඩිහිටියන්ගේ ණය ලබාගැනීම (%), 2017

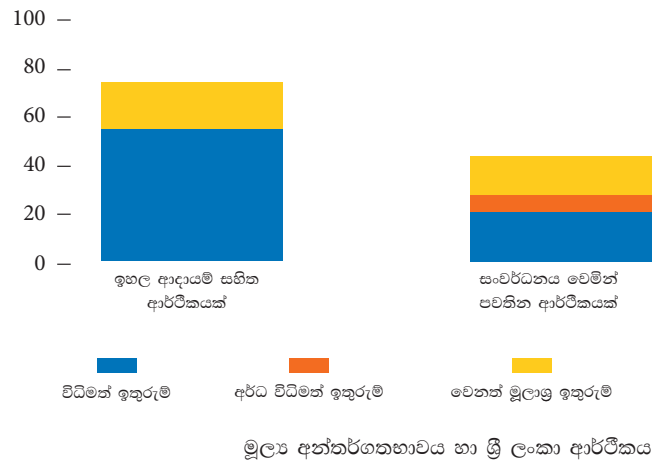

මූලාශ්‍රය: World bank economic review, volume 34 issues supplement_1 February 2020

සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවලට සාපේක්ෂව ඉහළ ආදායම් සහිත ආර්ථිකයන්හි වැඩිහිටි ජනගහනයෙන් ඉහළ සංඛ්‍යාවක් විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය ආයතනවල ඉතුරුම් පවත්වා ගෙන ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ සංයුතිය සැලකිල්ලට ගත හොත් විධිමත් අංශයේ බොහෝ මූල්‍ය ආයතන සහ සේවා බස්නාහිර පළාත කේන්ද්‍ර කර ගත් නාගරික ප්‍රදේශවල ව්‍යාප්තව පැවතීම කැපී පෙනෙන ලක්ෂණයකි. බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු,

3 රූප සටහන - වැඩිහිටියන්ගේ ඉතුරුම් (%), 2017

විශේෂිත බැංකු, ලියාපදිංචි මූල්‍ය සමාගම්, කල්බදු සමාගම්, ලියාපදිංචි ක්ෂුද්‍ර මූල්‍ය සමාගම් සහ අර්ධ විධිමත් ආයතනවල ශාඛා නාගරිකව ඉහළ ව්‍යාප්තියක් පෙන්වන අතර ටෙලර් මැෂින් හා අනෙකුත් මූල්‍ය සේවා ද නාගරික ප්‍රදේශවල කේන්ද්‍රගතව ඇති බවත් පෙන්වනු ලැබේ. ඒ හේතුවෙන් ඔවුන්ට විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය සේවා සඳහා ඉහළ ප්‍රවේශයක් පවතින අතර තරගකාරී මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තුළ සාධාරණ දැරිය හැකි මිල ගණන් යටතේ ඔවුන්ට වඩාත් ගැලපෙන මූල්‍ය සේවා සඳහා වඩාත් ඉහළ වරණයක් පවතී. එසේ ම විධිමත් අංශයේ ඉතුරුම් පවත්වා ගැනීම, ව්‍යාපාර සහ වෙනත් ආර්ථික උත්පාදන කාර්යයන් සඳහා මෙන් ම විවිධ පරිභෝජන කාර්යයන් සඳහා ද විධිමත් අංශයේ ණය සඳහා ඉහළ ප්‍රවේශයක් සහ වරණයක් සකස් කර ගත හැකි ය. එනිසා ම ග්‍රාමීය ප්‍රදේශවල ජනතාවට සාපේක්ෂව නාගරික ප්‍රදේශවල ජනතාව ජාතික නිෂ්පාදනයට ද ඉහළ දායකත්වයක් දක්වනු ලබන අතර සාපේක්ෂව ඉහළ ආදායම් ලබා ගනිමින් තවදුරටත් ඉහළ ගුණාත්මක ජීවන තත්ත්වයන් ළඟා කර ගැනීම සඳහා පහසුකමක් ලබා ගෙන ඇත.

දළ දේශීය නිෂ්පාදනය පළාත් අනුව සැලකිල්ලට ගත ගොත් ග්‍රාමීය හා වතු ආශ්‍රිත ප්‍රදේශවලට සාපේක්ෂ බස්නාහිර පළාත ප්‍රමුඛ නාගරික ප්‍රදේශවල ඉහළ අගයක් ගැනීම කැපී පෙනෙන ලක්ෂණයකි. වැඩි මූල්‍ය ආයතන ප්‍රමාණයක් පවතින බස්නාහිර, මධ්‍යම, දකුණු හා වයඹ පළාත්වල දළ දේශීය නිෂ්පාදනය අනෙකුත් පළාත්වලට සාපේක්ෂව ඉහළ අගයක් පෙන්වුම් කරයි. 2020 වසරේ දළ දේශීය නිෂ්පාදනයට බස්නාහිර පළාතේ ප්‍රතිශතක දායකත්වය සියයට 38කි. සමාජ හා ආර්ථික තත්ත්වය, විශේෂයෙන් ම දුප්පත්කමේ දර්ශක

3 වගුව: දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය පළාත් අනුව (පවතින වෙළෙඳපොළ මිලට අනුව)

පළාත	දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයේ කොටස ප්‍රතිශතයක් වශයෙන් (%)			දළ දේශීය නිෂ්පාදිතය (රු. මිලියන)		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
බස්නාහිර	39.3	39.0	38.0	5,588,493	5,848,850	5,694,306
මධ්‍යම	11.8	11.5	11.3	1,676,159	1,719,070	1,692,106
දකුණ	10.1	9.9	10.1	1,448,051	1,490,532	1,518,001
උතුර	4.1	4.7	4.6	598,909	711,459	689,397
නැගෙනහිර	5.7	5.8	5.7	797,215	866,121	849,434
වයඹ	10.4	10.7	11.0	1,531,723	1,609,563	1,653,135
උතුරු මැද	5.7	5.4	5.9	817,238	815,743	876,320
ඌව	5.6	5.4	5.4	777,269	806,391	812,141
සබරගමුව	7.4	7.6	7.9	1,049,496	1,145,225	1,188,154
ශ්‍රී ලංකාව	100.0	100.0	100.0	14,284,553	15,012,953	14,972,995

මූලාශ්‍රය : ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

සැලකිල්ලට ගත හොත් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ නාගරික පළාත්වල අනෙකුත් පළාත්වලට සාපේක්ෂව ඉහළ සංයුතියක් සහිත බස්නාහිර පළාත ඇතුළු යහපත් ප්‍රවණතාවක් පෙන්නුම් කරනු ලබයි. අනෙකුත්

4 වගුව: සමාජ ආර්ථික තත්ත්වය : දුප්පත්කමේ දර්ශක (පළාත් අනුව සහ අංශ අනුව)

	දුප්පත්කමේ දර්ශකය		දුප්පත් කුටුම්භ ප්‍රතිශතයක් ලෙස		දුප්පත්කමේ පරිසර දර්ශකය	
	2012/13	2016	2012/13	2016	2012/13	2016
අංශය						
නාගරික	2.1	1.9	1.5	1.3	0.3	0.3
ග්‍රාමීය	7.6	4.3	6	3.3	1.4	0.6
වතු	10.9	8.8	8.8	6.8	1.6	1.2
පළාත						
බස්නාහිර	2	1.7	1.5	1.2	0.4	0.3
මධ්‍යම	6.6	5.4	5.1	4.1	1	0.9
දකුණ	7.7	3	6.3	2.3	1.4	0.4
උතුර	10.9	7.7	8.8	6.3	2.3	1.1
නැගෙනහිර	11	7.3	8	5.3	2.1	1.2
වයඹ	6	2.7	4.5	2.1	1.1	0.4
උතුරු මැද	7.3	3.3	6.1	2.4	1	0.5
ඌව	15.4	6.5	13.5	5.4	2.6	0.7
සබරගමුව	8.8	6.7	6.6	5.1	1.5	1.1

මූලාශ්‍රය : කුටුම්භ ආදායම් හා වියදම් සමීක්ෂණය/ දත්ත හා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව

පළාත්වලට සාපේක්ෂව බස්නාහිර, දකුණු හා වයඹ යන පළාත්වල දුප්පත්කමේ දර්ශකවල පහළ අගයක් පෙන්නුම් කරයි.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා පවතින අභියෝග

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා පවතින මූලික අභියෝග කිහිපයක් හඳුනා ගත හැකි ය. දැනට පවතින අභියෝග නිවැරදිව හඳුනා ගැනීමෙන් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා වන ප්‍රතිපත්තිමය විසඳුම් සකස් කර ගත හැකි ය.

මූල්‍ය නිරක්ෂරතාව

මූල්‍ය සාක්ෂරතාවයේ පවතින අඩු බව මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා පවතින මූලික ම ගැටලුව වශයෙන් හඳුනා ගත හැකි ය. මුදල් කළමනාකරණය පිළිබඳව පවතින නොදැනුවත්කම නිසා සමාජයේ සැලකිය යුතු පිරිසක් වඩාත් තාර්කික මූල්‍ය තීරණ ගැනීමේ ගැටලුවකට මුහුණ දී ඇත. මූල්‍ය සාක්ෂරතාව වැඩිදියුණු කිරීමෙන් වඩාත් හොඳ මූල්‍ය තීරණ ගැනීමට සහ ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතාවන්ට ගැලපෙන විධිමත් අංශයේ එළදායී එමෙන් ම කාර්යක්ෂම මූල්‍ය සේවා තෝරා ගැනීමට මග පාදයි.

තවමත් ලෝක ජනගහනයෙන් අති බහුතරයක් ඔවුන්ගේ මුදල් ගනුදෙනු අවිධිමත් මූල්‍ය අංශයේ පවත්වා ගෙන යනු ලබයි. මූල්‍ය සාක්ෂරතාව නොමැති වීමෙන් හා වුවමනාවෙන් ම විධිමත් මූල්‍ය අංශය බැහැර කිරීම හේතුවෙන් අනාගත මූල්‍ය සුරක්ෂිතතාව හා ගුණාත්මක ජීවන තත්ත්වයක් පවත්වා ගෙන යෑම සඳහා ඔවුන් විවිධ ව්‍යාපාරවල නියුක්තව සිටිය ද තවදුරටත් ව්‍යවසාය දියුණු කිරීමට, අලුතින් ආයෝජනය කිරීමට හා ඔවුන්ගේ ජීවිතවල ගුණාත්මකභාවය දියුණු කිරීමට හැකියාව තිබියදීත් විධිමත් අංශයේ ණය සඳහා ප්‍රවේශය නොමැතිකම ප්‍රමුඛ ආර්ථික ඉලක්ක වෙත යෑමට බාධාවක් වී තිබේ.

පොදුවේ ආයෝජනය කිරීමට, ජීවිත දියුණු කිරීමට යොදා ගත හැකි වත්කම් හා ප්‍රාග්ධනය ගොඩ නැගීමට ඉතුරුම් උපකාරී වනු ඇත. අවිනිශ්චිත කාලවල දී මිනිසුන්ගේ අවශ්‍යතා සඳහා මෙකී ඉතුරුම් යොදා ගත හැකි අතර අසාර්ථකවීම්වලින් ඔවුන් ආරක්ෂා කරනු ලබයි. නමුත් ලෝකයේ දුප්පත් මිනිසුන්ට ඔවුන්ගේ ජීවිතවල ගුණාත්මකභාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ස්ථාවර ප්‍රවේශයකින් ඉතුරුම් පවත්වා ගැනීමට නොහැකි තත්ත්වයක් පවතී.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය නොමැතිකම ලෝකයේ අඩු ආදායම්ලාභී හා දුප්පත් ජනතාවගේ විශ්‍රාම දිවිය අවදානම් සහගත කරනු ඇත. අනාගත මූල්‍ය අවදානම් හා කම්පන අවස්ථාවල තමන්ගේ ජීවිත පවත්වා ගැනීම මේ මගින් සීමා කරනු ලැබේ. මෙවැනි අවදානම් හා කම්පන අවස්ථා මග හැර ජීවිතය පවත්වා ගැනීමට රක්ෂණ හෝ විශ්‍රාම සැලසුම් අවශ්‍ය වුව ද මූල්‍ය සාක්ෂරතාව නොමැතිකම ඔවුන් මූල්‍යමය වශයෙන් තවදුරටත් අනාරක්ෂිත කරනු ඇත.

විධිමත් මූල්‍ය අංශයේ ප්‍රවේශය සීමා වීම

විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් බැහැර කරන ලද ලෝක ජනගහනයෙන් සැලකිය යුතු පිරිසක් තවමත් සංවර්ධනය වෙමින් පවතින සහ ඌන සංවර්ධිත රටවල ජීවත් වනු ලැබේ. විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය සේවා සඳහා ප්‍රවේශය නොමැතිකම පොදුවේ ආර්ථිකයට හා ඔවුන්ගේ ජීවිතවලට සෘණාත්මක ලෙස බලපා ඇත. අවිධිමත් අංශයේ පවතින ඉහළ මිල ගණන් සහිත, ඉහළ අවදානමක් සහිත එමෙන් ම සුරක්ෂිත නොවන මූල්‍ය ගනුදෙනු සහ සේවා හැම විට ම ඔවුන්ගේ අසාර්ථකත්වයට හේතු වී තිබේ. ඒ හේතුවෙන් බොහෝ පිරිසක් දුප්පත්කමේ විෂම වක්‍රය තුළ තවදුරටත් රඳවා ගෙන ඇත. විධිමත් මූල්‍ය උපකරණ හා සේවා සඳහා ප්‍රවේශය නොමැතිකම නිසා විධිමත් අංශයේ ණය සහ ඉතුරුම් සඳහා ප්‍රවේශ වීමට ඇති ඉඩ ප්‍රස්ථා අඩු වී ඇත. ඉතුරුම්ගත ප්‍රාග්ධනයක් නොමැති වීමත්, විධිමත් අංශයේ මූල්‍ය පහසුකම් නොමැති වීමත් හේතුවෙන් තිරසර මට්ටමේ ආදායම් උත්පාදන මාර්ගයක් ගොඩ නගා ගැනීම ඔවුන්ට අපහසු වී ඇත.

බැංකු ගිණුම් භාවිතයේ සීමිත බව

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමේ මූලික පියවර වන්නේ විධිමත් මූල්‍ය අංශයේ ගනුදෙනු ගිණුමක් ආරම්භ කිරීමයි. ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් ගිණුම් ආරම්භ කිරීමට බොහෝ වැඩසටහන් යෝජනා කර ඇතත් ඒවායේ භාවිතය පිළිබඳව ඉහළ අවධානයක් යොමු කර නැත. ගනුදෙනු ගිණුමක් කිසියම් පුද්ගලයෙකුගේ ජීවිතයට අදාළ වීමට නම්, එය ඔවුන්ගේ සමස්ත ආර්ථික සුබසාධනයට අවශ්‍ය දොරටුව විවර කළ යුතු ය. මුදල් ඉතිරි කිරීමට, ණය ගනුදෙනු කිරීමට සහ අනෙකුත් මූල්‍ය ගනුදෙනු ප්‍රේෂණය කිරීමට බැංකු ගිණුම් භාවිත කළ යුතු අතර ඒ සඳහා ගනුදෙනුකරුවන් යොමු වන ආකාරයේ ක්‍රියාමාර්ග ගත යුතු ය. වඩාත් සංකීර්ණ නොවන ගනුදෙනුකරුවන්ට වඩාත් පහසු,

පුළුල් පරාසයක විහිදුනු මූල්‍ය සේවා ගිණුම් හිමියන්ට ලබා දීමෙන් ගිණුම් භාවිතය වැඩි කළ හැකි ය.

බැංකු ගිණුම් සඳහා ප්‍රවේශය සැලකිය යුතු මට්ටමකින් ඉහළ ගිය ද, ගිණුම් ප්‍රවේශයේ සිට භාවිතය දක්වා මාරු වීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම වඩාත් වැදගත් වේ. අපේක්ෂිත මට්ටමට මූල්‍ය ප්‍රවේශය සහ භාවිතය දියුණු වෙමින් පැවතිය ද මූල්‍ය සේවාවන්හි ගුණාත්මකභාවය සහ පාරිභෝගිකයින්ගේ ආරක්ෂාව සහතික කිරීම තවදුරටත් අභියෝගාත්මක කරුණක් වේ.

පාරිභෝගික ආරක්ෂාව අපේක්ෂිත මට්ටමේ නොමැති වීම

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු මට්ටමකට පැමිණ තිබුණ ද තවදුරටත් විධිමත් මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ උපකරණවල පවතින විශ්වසනීයත්වය සහ ආරක්ෂාව සම්බන්ධයෙන් ගැටලුකාරී තත්ත්වයන් පවතී. විශේෂයෙන් ම විද්‍යුත් මුදල් ගනුදෙනු කෙරෙහි විශ්වාසය ඇති කිරීම, පාරිභෝගික ආරක්ෂාව සම්බන්ධයෙන් විධිමත් රෙගුලාසි පැනවීම, වඩාත් නිවැරදි සහ ආරක්ෂාකාරී තීරණ ගැනීමට අවශ්‍ය තොරතුරු සුලබ කිරීම මෙහි දී වඩාත් වැදගත් වේ. විශේෂයෙන් ම දුප්පත් සමාජ කොටස් සහ කාන්තාවන් විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතිය තුළ වුව ද ගනුදෙනු කරන විට ඇති වන විවිධ බාධා කෙරෙහි මෙහි දී වැඩි අවධානයක් යොමු කළ යුතු ය.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා වන ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පවතින පමාව, විශේෂයෙන් ම පුද්ගලික අංශය හා රාජ්‍ය අංශය ප්‍රමාණවත් තරමින් කටයුතු නොකිරීම, විද්‍යුත් මූල්‍ය ක්‍රම වෙත ප්‍රවේශ වීමට දක්වන නොකැමැත්ත සහ ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් නොපැවතීම (ආයෝජන ප්‍රමාණවත් නොවීම) සහ නවෝත්පාදන කෙරෙහි අවධානය යොමු නොකිරීම පවතින මූලික ගැටලු වශයෙන් හඳුනා ගත හැකි ය.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය නොමැති වීමට හේතු වන මූලික කරනු කිහිපයකි. ප්‍රතික්ෂේපිතව බැහැර කිරීම, අනන්‍යතාව තහවුරු කිරීමට නොහැකි වීම මත බැහැර කිරීම, මූල්‍ය ආයතනවල පවතින කොන්දේසි මත බැහැර කිරීම, මිල මත බැහැර කිරීම, ප්‍රවේශය නොමැති වීම මත බැහැර කිරීම, නිරක්ෂරතාව මත

බැහැර කිරීම හා ස්වයං බැහැර වීම මෙහි දී ප්‍රධාන වේ. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමට ගනු ලබන ඕනෑ ම ක්‍රියාමාර්ගයක් තුළින් මෙහි සඳහන් සීමා එකක් හෝ කිහිපයක් ඉවත් විය යුතු ය.

■ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා පවතින ප්‍රමුඛතම මෙවලම වන්නේ මූල්‍ය සාක්ෂරතාව දියුණු කිරීමයි. මූල්‍ය සාක්ෂරතාව ඉහළ මට්ටමක පවතී නම්, එය මූල්‍ය ගනුදෙනු සම්බන්ධයෙන් වඩාත් තාර්කික තීරණ ගැනීමට වඩා හොඳ අයුරින් ඉතුරුම් කිරීමට, විධිමත් මූල්‍ය අංශයෙන් දැරිය හැකි මිලකට ණය ලබා ගැනීමට, නිසි ආයෝජන සිදු කිරීමට සහ යෝග්‍ය විශ්‍රාම සැලසුම් සකස් කර ගැනීමට අවශ්‍ය මඟ පෙන්වීම සිදු කරනු ලබයි. මෙමගින් පුද්ගලයින්ගේ වත්කම් ඉහළ නංවනු ලබන අතර ඔවුන්ගේ ජීවිතයේ ඕනෑම අවධියක මූල්‍ය යහපැවැත්ම සහතික කරනු ඇත. අනෙක් අතට, මූල්‍ය සාක්ෂරතාව අඩු නම් හෝ නොමැති නම් අනාගතයේ දී ඔවුන්ගේ යහ පැවැත්මට සහ මූල්‍ය ස්ථාවරත්වයට බරපතල තර්ජනයක් විය හැකි ය. එනිසා මූල්‍ය සාක්ෂරතාව රටක මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය ඇති කිරීමෙහිලා ප්‍රධාන දායකයකු ලෙස හඳුනා ගත හැකි අතරම මූල්‍ය පද්ධතියේ ස්ථාවරත්වය පවත්වා ගැනීමට මහඟු දායකත්වයක් සපයනු ලබයි. ඒ නිසා රටක, සමාජයක මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමට නම් මූල්‍ය සාක්ෂරතා මට්ටම වැඩි කළ යුතු ය.

■ සීමිත, ගතික හා සංකීර්ණ මූල්‍ය සේවාවන්ගේ ප්‍රශස්ත භාවිතය සහතික කිරීම සඳහා නියාමන හා අධීක්ෂණ යාන්ත්‍රණය ශක්තිමත් කිරීම අතිශය වැදගත් ක්‍රියාමාර්ගයකි. වඩාත් දුරදර්ශී හා වෙළෙඳපොළ හැසිරීම් හා අවදානම් පදනම් කර ගත් නම්‍යශීලී ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කිරීම මෙහි දී අතිශයින් වැදගත් වේ. මූල්‍ය ප්‍රවේශය සඳහා ඇති සීමා ලිහිල් කිරීම හා වඩාත් හොඳ ගනුදෙනුකරුවන් සඳහා පහසු හා සරල ක්‍රම හඳුන්වා දීම ද ඉතා වැදගත් වේ.

■ පාරිභෝගිකයින්ට දැරිය හැකි අඩු පිරිවැයක් සහිත නවෝත්පාදන මූල්‍ය නිෂ්පාදන මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ සුලබ කිරීම මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා එක් ධනාත්මක පියවරක් වනු ඇත. විශේෂයෙන්ම, අඩු ආදායම්ලාභී හා ක්ෂුද්‍ර, සුළු හා මධ්‍ය පරිමාණ ව්‍යවසායකයින් තරුණ හා කාන්තාවන් සඳහා විශේෂිත වන බැංකු ගිණුම්,

ඉතුරුම් ක්‍රම, ණය පහසුකම් හා විශ්‍රාම/රක්ෂණ ක්‍රම හඳුන්වා දීම සිදු කළ යුතුය. එනම් පාරිභෝගික කේන්ද්‍රීය නිෂ්පාදන සැලසුමක් සකස් කිරීම මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වේ.

- මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය කිරීමකින් තොරව රටක මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කළ නොහැකි ය. ගෙවීම් පියවීම් පද්ධති වඩාත් සුරක්ෂිත හා කාර්යක්ෂම කිරීම, විද්‍යුත් මුදල් ගනුදෙනු ප්‍රවේශය වැඩි කිරීම, අන්තර්ජාල හා ජංගම බැංකුකරණය දියුණු කිරීම සඳහා ආයෝජනය කිරීම, විධිමත් මූල්‍ය ආයතන හා එම සේවා ග්‍රාමීය මට්ටම දක්වා ව්‍යාප්ත කිරීම හා පාරිභෝගික ආරක්ෂණය සහතික කරන රෙගුලාසි, අණ පනත්, නීතිරීති යාවත්කාලීන කිරීම මෙහි දී වැදගත් වේ. මෙම කාර්යයන්හි දී එක් එක් රටවල මූල්‍ය අධිකාරීන්ට හා රජයන්ට සුවිශේෂී කාර්යභාරයක් හිමි වේ.
- පාරිභෝගිකයින් වඩාත් තාර්කික හා දැනුවත් මූල්‍ය තීරණ ගැනීමට උපකාර කිරීම හා අවදානම් වළක්වා ගැනීමට ක්‍රමවේද සකස් කිරීම - මෙහි දී මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ තුළ පවතින මූල්‍ය සේවාවන්ගේ ප්‍රමාණය පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීම හා මූල්‍ය නිෂ්පාදනවල සරල බව කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතු ය.
- සියලු පාර්ශ්ව සහභාගී කර ගත් හා විධිමත් ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් සහිතව මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම

ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වූ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය සහ එහි ක්‍රියාකාරීත්වය

මූල්‍ය අධ්‍යාපනය පුළුල් කිරීම තුළින් සියලුම පුද්ගලයින්ට සහ කුටුම්භයන්ට වඩාත් ගුණාත්මකභාවයෙන් යුතු ආරක්ෂිත සහ දැරිය හැකි මිලකට මූල්‍ය සේවා වෙත ප්‍රවේශ වීම සඳහා මනා දැනුවත් සහ සාධාරණ ප්‍රවේශයන් නිර්මාණය කිරීම, රටේ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා සියලුම පාර්ශ්වකරුවන්ට එක් දිශානතියකට අනුව ක්‍රියාත්මක විය හැකි දිගුකාලීන සැලැස්මක් අනුව ක්‍රියාත්මක වීම යන මූලික අරමුණු පෙරදැරිව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය සකස් කර ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

ලෝක බැංකු සමූහයේ සාමාජිකයකු වන ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය සහයෝගීතාවේ තාක්ෂණික හා මූල්‍ය සහය ඇතිව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ශ්‍රී ලංකා රජයේ ද අනුග්‍රහය ඇතිව සකස් කරන ලද ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වූ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය බහු පාර්ශ්වීය උත්සාහයක් ලෙස හඳුන්වා දිය හැකි ය. රාජ්‍ය අංශයේ, පෞද්ගලික අංශයේ සහ ශාස්ත්‍රීය අංශයන්හි පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගීත්වයෙන් යුතුව සකස් කරනු ලැබූ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය 2021 මාර්තු 04 වැනි දින නිල වශයෙන් එළි දක්වන ලදී. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තිය මූලික ප්‍රතිපත්තිමය අංශ හතරකින් සමන්විත වේ. එනම්,

1. ඩිජිටල් මූල්‍ය සහ ගෙවීම්
2. ක්ෂුද්‍ර, සුළු සහ මධ්‍ය පරිමාණ ව්‍යවසායී මූල්‍යනය
3. පාරිභෝගික ආරක්ෂණය
4. මූල්‍ය සාක්ෂරතාව සහ ධාරිතා ගොඩ නැංවීම

මෙම අංශ හතරෙහි කටයුතු ඉදිරියට කර ගෙන යෑම සඳහා වෙන වෙනම ක්‍රියාකාරී කමිටු හතරක් ක්‍රියාකාරී දායකත්වය සපයනු ලැබේ.

තව ද මෙම මූලික අංශ හතරෙහි ඉලක්ක සපුරා ගැනීමට සහය වනු පිණිස දත්ත හා යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය සම්බන්ධයෙන් වන අතිරේක අංශය මගින් පහසුකම් සලසනු ලබයි.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීම තුළින් සමාජයේ සියලුම පුද්ගලයින්ට දැරිය හැකි පිරිවැයක් යටතේ කාලානුරූපීව විධිමත් මූල්‍ය සේවා ලබා දෙනු ලබන අතර දරිද්‍රතාවෙන් මිදීමට සහ ආර්ථික වර්ධනයට දායක වීම සඳහා පුද්ගලයන් සහ ආයතනයන් දරනු ලබන උත්සාහයන්ට අවශ්‍ය මඟ පෙන්වීම ලබා දේ. මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය දියුණු කිරීමෙන් අවිධිමත් මූල්‍ය ප්‍රවාහ කළමනාකරණය කිරීමට, ව්‍යවසායක ක්‍රියාකාරකම් සඳහා ආයෝජනය වැඩි කිරීමට සහ අධ්‍යාපනය මෙන්ම සෞඛ්‍යය වැනි මූලික අවශ්‍යතා සපුරාලීමට කුටුම්භයන්ට අවස්ථා නිර්මාණය කරනු ලබයි. ආර්ථික වර්ධනයට සහ රැකියා උත්පාදනයට දායක වන නව සහ වඩාත් ඵලදායී ව්‍යාපාරික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා ආයෝජනය දිරිමත් කිරීම තුළින් ක්ෂුද්‍ර, සුළු හා මධ්‍ය පරිමාණ ව්‍යවසායකයින්ට මූල්‍ය පහසුකම් සඳහා ප්‍රවේශය නිර්මාණය කරනු ලබයි.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය තුළින් පමණක් මිනිසුන්ට දිළිඳුකමින් මිදීමට නොහැකි වුව ද, එය ඔවුන්ට වඩාත් හොඳ ජීවන තත්ත්වයක් ගොඩ නගා ගැනීමට උපකාරී වනු ඇත. එමෙන්ම මූල්‍යමය වශයෙන් බැහැර වූ ජනතාවට වඩා හොඳ ජීවන තත්ත්වයක් සඳහා මෙතුළින් අවස්ථා උදා කරන අතරම, මූල්‍ය සේවා සහ නිෂ්පාදන සඳහා ප්‍රවේශය සහ භාවිතය තුළින් ඔවුන්ගේ මූල්‍ය කටයුතු වඩා හොඳින් කළමනාකරණය කිරීමට සහ සැලසුම් පිළියෙළ කිරීමට අවශ්‍ය සහය ලබා දෙනු ලබයි. මූල්‍ය නිෂ්පාදන සහ සේවා සඳහා ඉහළ ප්‍රවේශයක් පැවතීම රටකට අත්‍යවශ්‍ය වේ. කලාපයේ මිනු රටවල් හා සසඳන විට බැංකු ශාඛා ව්‍යාප්තිය ඉහළ මට්ටමක පැවතියත් මූල්‍ය නිෂ්පාදන වෙත ප්‍රවිශ්ට වීමේ දී තනි තනි පුද්ගලයින් සහ ආයතන මුහුණ දී ඇති බාධක ජය ගැනීමට සහ ගනුදෙනු ගිණුම් සහ වෙනත් මූල්‍ය නිෂ්පාදන හා සේවාවන්හි භාවිතය වැඩි කිරීමට වර්තමානයේ පවතින විභවයන් ඉහළ නැංවිය යුතු ය. මෑත වසරවල දී ඩිජිටල් ගෙවීම්වල ව්‍යාප්තිය සැලකිය යුතු ලෙස වැඩි වී ඇත. කෙසේ වෙතත් ඩිජිටල් ගෙවීම් සහ වෙනත් ඩිජිටල් මූල්‍ය සේවා භාවිතය තවදුරටත් ඉහළ නැංවීමේ අවස්ථා ඉතිරිව පවතී.

මෙම මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය සකස් කිරීමෙන් අපේක්ෂා කළ විවිධ බාහිර හා අභ්‍යන්තර හේතු නිසාවෙන් තවමත් විධිමත් මූල්‍ය පද්ධතියෙන් බැහැරව සිටින පුද්ගලයන් ද ඇතුළුව රටේ සෑම පුද්ගලයෙකුගේම සහ ආයතනයකම අවශ්‍යතාවන්ට ගැළපෙන, අවම පිරිවැයක් සහිත පුළුල් පරාසයක මූල්‍ය සේවා වෙත පහසුවෙන් ප්‍රවේශ විය හැකි විධිමත් ක්‍රමවේදයක් සකස් කිරීමේ කාර්යය ද මේ වන විට සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක වේ. එහි ක්‍රියාකාරීත්වය දෙස බැලීමේ දී පෙනී යන්නේ එය පුළුල් පදනමකින් යුතු සියලු දෙනාම අන්තර්ගත වූ ආර්ථික වර්ධනයකට ද මග පාදනු ඇති බවයි.

ජාතික ප්‍රතිපත්තිය සකස් කිරීමට පෙර රටෙහි මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවයේ මට්ටම පිළිබඳ අදහසක් ලබා ගැනීමට දත්ත සහ තොරතුරු ඉතා වැදගත් වන බැවින් දත්ත ලබා ගැනීමේ අරමුණින් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික සමීක්ෂණයක් පවත්වන ලදී. එම සමීක්ෂණයේ ප්‍රතිඵල ලෙස මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය සංවර්ධනය කිරීමට අවශ්‍ය අරමුණු සහ ඉලක්ක මෙන්ම ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් සකස් කිරීමට මග පාදනු ලැබී ය.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය

එලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සහතික කිරීම සඳහා සම්බන්ධීකරණය කිරීමේ සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පාලන ව්‍යුහයක් ස්ථාපනය කර ඇත. එහි මූලික වගකීම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සහ මුදල් අමාත්‍යාංශය විසින් දරනු ලබයි. විශේෂයෙන් මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගය සංවර්ධනය කිරීමේ දී ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ප්‍රමුඛතම කාර්යභාරය සහ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගයේ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ යෝජනා කර ඇති බොහෝ ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ඉහළ මට්ටමේ තාක්ෂණික කමිටු සඳහා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳ ජාතික උපාය මාර්ගයේ අධීක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳ මහ ලේකම් කාර්යාලයක් ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුවේ ස්ථාපිත කර ඇත.

මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සඳහා වන මූල්‍ය නිෂ්පාදන සහ සේවා සඳහා පහසු ප්‍රවේශයක් ලබා දීමට එහා ගිය වැඩසටහනක් අවශ්‍ය නිසාවෙන් ශ්‍රී ලංකාව, මූල්‍ය දැනුම්වත්භාවය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පියවර මේ වන විටත් ගෙන තිබේ. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් විවිධ අමාත්‍යාංශ සහ රජයේ ආයතන හා එක්ව මූල්‍ය සාක්ෂරතාව සම්බන්ධ ධාරිතා සංවර්ධන වැඩසටහන්, ක්ෂුද්‍ර, සුළු හා මධ්‍ය පරිමාණ ව්‍යවසායකයින් සඳහා මූල්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳව සහ අඩු ආදායම්ලාභී හා අවදානමට ලක්විය හැකි කොටස් සඳහා පවත්වනු ලබන නිපුණතා සංවර්ධන වැඩසටහන් මෙයට ඇතුළත් ය. තව ද මෙම ආයතන මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සඳහා පාදක වන මූල්‍ය යටිතල පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීමට ද කටයුතු කරමින් සිටී. මෙමගින් විශේෂයෙන් අවධානය යොමු කර ඇත්තේ මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය සඳහා සහය වීමට ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය වැඩිදියුණු කිරීම සහ විද්‍යුත් සහ ජංගම ගෙවීම් පද්ධති භාවිතය දිරි ගැන්වීමයි.

මෙහි විශේෂත්වය වන්නේ කුඩා අවධියේ සිටම මූල්‍ය සාක්ෂරතාව පිළිබඳව අවබෝධය ලබා දීම සඳහා ද විශේෂ වැඩපිළිවෙළක් සකස් කර තිබීමයි. ඒ අනුව පාසල් සිසුන්ට තම ඉගෙනුම් විෂය ධාරාව තුළට මූල්‍ය සාක්ෂරතාව විෂයයක් වශයෙන් ඇතුළත් කිරීමේ කටයුතු ද මේ වන විට ක්‍රියාත්මකව පවතී. මෙවැනි ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමෙන් අනාගත පරම්පරාව තුළ මූල්‍ය සාක්ෂරතාව හා මූල්‍ය අන්තර්ගතභාවය පිළිබඳව පුළුල් අවබෝධයක් ඇති වනු ඇතැයි ද ඒ තුළින් අපේක්ෂිත මූල්‍ය ස්ථාවරත්වය හා ආර්ථික සංවර්ධනය කෙරෙහි ධනාත්මක ප්‍රවේශයක් නිර්මාණය කර ගත හැකි වනු ඇතැයි ද අපේක්ෂා කළ හැකි ය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

Ahmad, D. (2018). Financial inclusion and financial stability: Survey of the Nigeria's financial system. *International Journal of Research in Finance and Management*, 1(2), 47-54

Allen, F., A. Demirguc-Kunt, L. Klapper, M.S. Martinez - Peria, 2016. "The Foundations of Financial Inclusion." *Journal of Financial Intermediation*, forthcoming

Akbas, Y. (2015). Financial development and economic growth in emerging market: bootstrap panel causality analysis. *Theoretical and Applied Economics*, 22(2015), 171-186

Arandara R and Gunasekara S (2020). Financial Inclusion and Inclusive Growth: What does It Mean for Sri Lanka, Policy Research Paper, 9204, World Bank Group

Demirguc-Kunt, A., L. Klapper, D. Singer and P. Van Oudheusden. 2015. The Global Findex Database 2014: Measuring Financial Inclusion Around the World. World Bank Group Policy Research Working Paper 7255

Dixit R and Ghosh M (2013). Financial Inclusion for Inclusive Growth of India, A STUDY OF India States, *IJBMR*, Vol 3

International Monetary Fund (IMF) (2018a), Financial Inclusion in Asia-Pacific. Asia-Pacific Department Report 18/17. Washington, DC: IMF

Global Findex, 2014. <http://www.worldbank.org/globalfindex>

Global Findex, 2017. <http://www.worldbank.org/globalfindex>

World Bank, 2014. Global Financial Development Report 2014: Financial Inclusion. Washington, DC

World Bank (2017b), The World Bank Financial Inclusion and Consumer Protection Survey – 2017 Report. Washington, DC: World Bank. Does financial inclusion reduce poverty and income inequality in developing countries? A panel data analysis, Md Abdullah Omar & Kazuo Inaba, *Journal of Economic Structures* volume 9, Article number: 37 (2020)